

België - Belgique
PB
3500 Hasselt 1
12/867

afgiftekantoor
3500 Hasselt 1
erkenning: P303505

Universiteit Hasselt **MAGAZINE**

**Eredocoraten in het
teken van diversiteit**

Nummer 3 • juli 2011 • jaargang 6 • Verschijnt viermaal per jaar

Inhoud

<i>Edito</i>	3
Diversiteit is een werkwoord	
.....	
Natuur is in de eerste plaats plezant	4
Interview met eredoctor Ignace Schops	
.....	
Ondernemen uit noodzaak	9
Interview met eredoctor Monder Ram	
.....	
Eenvoud is de moeilijkste opdracht	14
Interview met eredoctor Bernardo Secchi	
.....	
Vrouw zijn is geen ziekte	20
Interview met eredoctor Mahmoud F. Fathalla	
.....	
Nadenken over discriminatie	26
Interview met eredoctor Marc Bossuyt	
.....	
<i>Kort Nieuws</i>	32

Diversiteit is een werkwoord

Onze Dies Natalis en onze vijf nieuwe eredoctoraten stonden dit jaar in het teken van diversiteit. De keuze voor dit thema lag voor onze universiteit voor de hand. Niet alleen beschikken wij met SEIN over een onderzoeksinstituut dat focust op diversiteit, (on)gelijkheid en identiteit, we moedigen ook actief verscheidenheid op alle mogelijke gebieden aan. We zijn doordrongen van het besef dat we allen kunnen leren van verscheidenheid, in een Vlaanderen dat er morgen anders zal uitzien dan vandaag.

Onze universiteit is een bij uitstek diverse en internationale omgeving. 15 procent van ons personeel heeft een andere dan de Belgische nationaliteit. Door de taalbarrière ligt het aandeel binnen de groep van professoren en assistenten evenwel een stuk lager: de strakke taalregelgeving voor het hoger onderwijs zadelt ons wat dat betreft met een grote handicap op. We wijzen er daarom nogmaals nadrukkelijk op dat wetenschappelijk onderzoek een sterk internationaal gebeuren is en blijft. In dat verband is het veelzeggend dat liefst 75 procent van onze wetenschappelijke publicaties internationale co-auteurs heeft.

Het glazen plafond voor vrouwen bestaat nog altijd. Het percentage vrouwelijke hoogleraren blijft erg laag aan alle Europese universiteiten. Ook aan de UHasselt vertegenwoordigen vrouwen slechts 11 procent van de hoogleraren. Hoewel we daarmee de best scorende universiteit in Vlaanderen zijn, beseffen we dat dit een aandachtspunt blijft. We zijn dan ook voorstander van een vrouwvriendelijke aanpassing van het *tenure track* systeem, dat nu hoge onderzoekseisen stelt in een levensfase waarin vrouwen nu eenmaal kinderen krijgen.

De UHasselt biedt dit jaar onderwijs aan studenten uit 57 landen. Ook uit eigen land trekken we een steeds grotere verscheidenheid aan studenten aan. Onze toewijding om iedereen gelijke kansen te bieden blijkt onder meer uit de jaarlijkse *Prijs voor de meest verdienstelijke allochtone student*. De hartverwarmende verhalen van deze studenten, waaruit heel wat doorzettingsvermogen en inzet spreekt, bepalen mee het succes van deze universiteit – en bij uitbreiding dat van Vlaanderen.

Luc De Schepper
Rector

Ignace Schops, oprichter Nationaal Park Hoge Kempen Natuur is in de eerste plaats plezant

Ignace Schops is gepassioneerd door de boomkikker, maar besepte al snel dat die passie alleen niet genoeg was om de biodiversiteit te bevorderen. Hij werd de drijvende kracht achter het Nationaal Park Hoge Kempen, het eerste nationaal park van België. “We mogen dan al relatief klein zijn, de hele wereld komt kijken naar het model dat we ontwikkeld hebben”, vertelt hij.

Het Nationaal Park Hoge Kempen werd in 2006 officieel geopend. Welke ontstaansgeschiedenis ging daaraan vooraf?

Ignace Schops: “Het idee van een groot natuurreservaat in het gebied bestaat al honderd jaar, maar het idee van een nationaal park is ontstaan in 1997, na heel wat Duvels. Met de vzw Regionaal Landschap Kempen en Maasland zochten we al langer hoe je mensen op andere manieren bewust kan maken van natuurbehoud. We namen ons voor om natuurbehoud sexy te maken. Zelf brachten we onze vakanties altijd door in nationale parken en we wisten dat België er nog geen had. Laten we dat doen, besloten we.”

“Ons eerste idee was het fietsroutenetwerk, dat nu redelijk succesvol is in Limburg en ver daarbuiten. Dat was al een bewijs dat mensen best graag naar natuur komen. Vrij kort daarna hebben we een eerste campagne gevoerd – ‘Hoge Kempen, Groene kans’ – in het ondernemershuis in Maasmechelen. Toen al braken we uit ons eigen kringetje en trokken we naar ondernemers en politici. Uiteindelijk bleek iedereen wild van het idee, maar niemand had er geld voor.”

“Dan zijn we tot het besef gekomen dat we een hoger niveau moesten bespelen om geld los te krijgen. Toen Limburg in de nasleep van de mijnsluitingen een reconversieplan kreeg, hebben we de voet tussen de deur gezet. Het kon toch niet dat Limburg als groene provincie niet opgenomen werd in het reconversieplan.”

“Na veel lobbywerk kregen we in 2002 de opdracht van de Vlaamse regering om een nationaal park te organiseren, binnen de reconversiemiddelen. We kregen een totaalbudget van 28 miljoen euro. Daar waren twee voorwaarden bij. Eén: voor elke euro die we uitgaven, moesten we nog een euro vinden. We moesten dus opnieuw op zoek naar 28 miljoen euro. En twee: we moesten een stuk prefinancieren. Dan ben ik naar een bank gestapt en heb ik een miljoen euro geleend. Toen ik bij de Vlaamse regering ging lobbyen, kreeg ik vaak te horen: ‘maar Ignace, wat wil je toch allemaal?’ Daarom hebben we een masterplan gemaakt, waarin we opnamen wat we allemaal wilden doen. Het grote voordeel was dat we dat allemaal lokaal bediscussieerden, waardoor het plan vooraf al gedragen was.”

© Eddy Daniëls

Wie is Ignace Schops?

Ignace Schops is de oprichter van het Nationaal Park Hoge Kempen. Hij zetelt in meerdere natuurorganisaties en is ondervoorzitter van Natuurpunt Vlaanderen en lid van de Raad van bestuur Natuurpunt Limburg. Hij draagt de boodschap uit dat natuur sexy en economisch rendabel kan zijn.

Voor zijn werk ontving Ignace Schops talrijke onderscheidingen en prijzen. Voor zijn inzet voor het natuurbehoud op het Europees continent kreeg hij in 2008 de groene Nobelprijs: Goldman Environmental Prize. In 2008 werd hij als pleitbezorger bekroond met het Gulden Spoor van de provincie Limburg, het jaar erop werd hij dan weer Gouden Vakantiemaker van Vlaanderen 2009.

Verder ontving hij al de Ashoka Fellowship en werd hij uitgeroepen tot International Tourism Ambassador 2008 voor het beste project rond duurzaam toerisme. Het Europees Parlement stelde hem aan als Internationaal Ambassadeur van de Biodiversiteit - Countdown 2010.

Uniek model

“Het model dat Ignace voor het Nationaal Park heeft ontwikkeld is uniek in de wereld. Dat model, dat de mens dichterbij biodiversiteit brengt, kan een breed draagvlak creëren. Daar ontbrak het de afgelopen decennia aan: veel mensen hebben zich hard ingezet voor natuur, maar ze konden vooralsnog brede lagen van de maatschappij niet overtuigen van het nut daarvan, van wat je er uit kan halen, ook het economische”, zegt professor Jaco Vangronsveld, directeur van het Centrum voor Milieukunde.

“De hele wereld komt naar dit model kijken. Men is nooit sant in eigen land, maar met dit eredoctoraat doorbreken we dat.

*Eredoctoraat op voordracht van Universiteit Hasselt
Promotor: professor Luc De Schepper
Copromotor: professor Jaco Vangronsveld*

Als wij als rijk land geen zorg dragen voor relatief kleine natuurgebieden, waarom zouden we dan aan ontwikkelingslanden vragen het regenwoud te beschermen?

Wat maakt een nationaal park eigenlijk een nationaal park? Waarin verschilt het van een ander natuurgebied?

Ignace Schops: "Sinds de jaren zestig is daarvoor een regelgeving uitgewerkt door de *International Union for the Conservation of Nature*. Als nationaal park moet je over een aaneengesloten gebied van minstens 1.000 hectare beschikken, met een zekere kwaliteit aan natuur. De eerste functie is natuurbehoud, maar je kunt dat koppelen aan bezoekersopvang, aan natuuronderzoek, enzovoort."

"Het eerste nationaal park ooit was Yellowstone Park: daar kan Limburg een aantal keer in. In Vlaanderen is het gemiddelde natuurreservaat 34 hectare, daarmee vergeleken is onze 6.000 hectare heel erg veel. Het is de laatste plaats in Vlaanderen waar je verloren kunt lopen."

"We zijn dus groot in Vlaanderen, maar klein in de wereld. Als rijk en dichtbevolkt land hebben we echter de verantwoordelijkheid om net voor die kleine dingen zorg te dragen. Als wij het niet doen, waarom zouden we dan aan ontwikkelingslanden vragen het regenwoud te beschermen?"

Waarin zit de kwaliteit van het Nationaal Park Hoge Kempen?

Ignace Schops: "We hebben een studie laten maken van welke beestjes en plantjes er leven. We kwamen tot de vaststelling dat het er meer dan 6.000 zijn, wat op zich al heel erg veel is. Bij die 6.000, waarvan we nog niet alles weten, zijn er zeer zeldzame soorten – niet alleen zeldzaam in Limburg, maar zelfs in Vlaanderen en Europa: de nachtzwaluw, de zadelsprinkhaan, de gladde slang,..."

Een Field Research Centre in het Nationaal Park

Om het natuuronderzoek in het Nationaal Park Hoge Kempen open te stellen voor internationaal onderzoek, tekenden het Nationaal Park en de Universiteit Hasselt eind vorig jaar een samenwerkingsovereenkomst.

In nauwe samenwerking met het Centrum voor Milieukunde wordt gewerkt aan de uitbouw van een Field Research Centre. In Vlaanderen wordt de Universiteit Hasselt zo de enige universiteit met een eigen veldstudiecentrum.

"De doelstellingen van het Field Research Centre zijn drieledig", zegt Natalie Beenaerts van het Centrum voor Milieukunde. "Een eerste doelstelling is het ontvangen van buitenlandse studenten voor veldstages van één, twee weken, waarbij ze hun theoretische kennis aan de praktijk kunnen toetsen. Een tweede luik is internationaal hoogstaand onderzoek doen – zelf, maar ook in partnerschap met andere internationale onderzoekers. Het derde luik is een optimaal platform creëren voor de uitwisseling van internationale expertise en kennis."

De bezielers van het Field Research Centre in het Nationaal Park Hoge Kempen: Jaco Vangronsveld, Natalie Beenaerts en Ignace Schops.

Vorig jaar ontving het Nationaal Park meer dan 700.000 bezoekers. Hoe slaagt u daarin?

Ignace Schops: "We noemen dat ons *reconnection-model*, waarmee we de maatschappij opnieuw proberen te verbinden met de natuur. Daarvoor moet je de leefwereld van de mensen bereiken. Dan begin je te praten over marketingmodellen. Zo zijn we op zoek gegaan naar onze sterkste troef om een logo te bepalen. Wij hebben geen ijsbeer, panda of ander dier dat op dezelfde manier tot de verbeelding spreekt. Het enige unieke dat we hebben, zijn stenen in de grond, omdat de Maas ooit de Hoge Kempen heeft afgezet. Vandaar ons logo: stenen in de vorm van een voetafdruk. Uit de hele wereld krijg ik telefoons om te vragen om welk dier het precies gaat – geen dus, want het is een niet bestaand dier. Daarnaast hebben we de baseline: in het spoor van de natuur."

"Enerzijds is er dus een goede marketing, met een herkenbare huisstijl. Daarnaast brengen we een eerlijk verhaal. Verder moet je vooral tellen. Met het fietsroutenetwerk zijn we al gestart met het elektronisch tellen van fietsers. Met het nationaal park zijn we van het begin af de wandelaars en bezoekers gaan tellen."

niks mee. Daarom zijn we nu een stukje vertaalbureau: we vertalen het verhaal van natuurbehoud zodat mensen, politici en bedrijfsleiders dat verstaan. Voortaan spreek ik niet langer over de boomkikker, maar zeg ik dat het Nationaal Park 24 miljoen euro per jaar opbrengt. Dát vinden ze interessant."

Vroeger vertelde ik ministers het verhaal van de boomkikker, maar beleidsmatig konden ze daar niks mee. Daarom vertel ik nu dat het Nationaal Park jaarlijks 24 miljoen opbrengt.

U ziet geen tegenstelling tussen toeristische infrastructuur en natuurbehoud.

Ignace Schops: "De grote vraag is: 'Hoe kun je natuur beschermen en daar draagvlak voor creëren, zonder dat de natuur onder de voeten gelopen wordt?' Daarom hebben we alle faciliteiten van het Nationaal Park buiten het eigenlijke park gelegd. In de rest van de wereld ligt de bezoekersinfrastructuur in de parken zelf, bij ons ligt Pietersheim of het Blotevoetenpad op kilometers afstand. Veel mensen blijven rond die poorten hangen – ook van daaruit kan je van het Nationaal Park genieten – zodat de druk op het park zelf verlicht en de natuur daar de natuur kan zijn."

"Het meest frappante is het Blotevoetenpad: vorig jaar hebben 100.000 mensen drie euro betaald om hun schoenen en sokken daar uit te trekken. Allemaal gaan ze ervan uit dat ze daar het Nationaal Park bezocht hebben, maar de facto zijn ze er niet geweest. We creëren wel het hetzelfde gevoel, want uiteindelijk zijn de bossen nabij Zutendaal niet anders dan het park zelf."

"Zelfs de National Park Service uit Amerika probeert nu te leren uit dit model. Gisteren nog kreeg ik telefoon van de University of London, die ons model nu in Polen wil gaan toepassen."

Ook van enige economische return bent u niet wars.

Ignace Schops: "Zelf doe ik het voor de *birds and the bees*. Vroeger ging ik bij ministers het verhaal van de boomkikker vertellen, maar beleidsmatig konden ze daar

Waaruit bestaat die 24 miljoen euro?

Ignace Schops: "Het is de optelsom van alle inkomsten die gerelateerd zijn aan bezoekers in de zes gemeenten van het Nationaal Park: overnachtingen, fietsers, wandelaars, noem maar op. Wist je dat jaarlijks liefst 11.000 mensen het park bezoeken met een ranger?"

© E. Christis

Zadelsprinkhaan

In welke mate kan het Nationaal Park, met zijn relatief kleine oppervlakte, een bijdrage leveren aan deze wereldwijde problematiek?

Ignace Schops: "Die kleine oppervlakte maakt deel uit van een groter geheel. In Europa probeert men een grote groene gordel te maken van natuur – het grootste natuurnetwerk ter wereld, dat ongeveer 18 procent van de landoppervlakte beslaat."

"Het is ook belangrijk dat we kunnen aantonen dat natuur niet enkel om de natuur belangrijk is, maar dat je er een economisch systeem op kan enten – net als vroeger, toen iedereen een relatie had met de natuur. Die 24 miljoen waarvan sprake, die wordt wel in die zes gemeenten verdiend. Die economische return is verankerd in Limburg en past tegelijk binnen een duurzaam globaal systeem. Al onze mensen die lokaal heel hard werken, beseffen dat ze deel uitmaken van een groter geheel. En het moet plezant blijven, natuurlijk, want natuur is in de eerste plaats plezant."

Van alle medicijnen is 40 procent afkomstig uit biodiversiteit. Je kunt je toch niet voorstellen dat een medicijn dat je nodig hebt opeens uitsterft.

"Natuurbehoud is dus een hefboom voor economie. Het is een alternatief dat inspeelt op de toekomst van de wereld. Duurzaamheid, natuur, biodiversiteit zijn de woorden van de toekomst. Limburg zit op het knikpunt en kan dat nog net aan."

U ontvangt het eredoctoraat van de Universiteit Hasselt ook voor uw inzet voor de biodiversiteit. Waarom is die zo belangrijk? Gaat het om meer dan birds and bees?

Ignace Schops: "Ja. Uiteindelijk draait het om onszelf, want ook wij behoren tot *the birds and the bees*. Wij zijn ook maar een van de soorten."

"Van alle medicijnen is 40 procent afkomstig uit biodiversiteit. Dat is heel wat. Je kan je toch niet voorstellen dat een medicijn dat je nodig hebt voor je gezondheid opeens uitsterft en dus niet meer verkrijgbaar is. Daarnaast leert de natuur ons nog altijd ontzettend veel. Er wordt zoveel ontdekt, niet alleen nieuwe soorten, maar tot industriële toepassingen toe. Termieten leren ons hoe we duurzame huizen moeten bouwen. De toepassingen zijn gigantisch. Natuur is met andere woorden een kernpunt van onze samenleving. Het is gewoon een algemeen goed."

Hoe is het gesteld met de biodiversiteit?

Ignace Schops: "Niet goed. Sinds de jaren zeventig is er een gigantische afname van het aantal soorten planten en dieren, zo erg zelfs dat het WWF zegt dat er nu om de 13 minuten een soort uitsterft. Daar moet je bovendien de klimaatontwikkeling aan koppelen, want dat zijn twee zijden van hetzelfde muntstuk. Nu, misschien moeten we blij zijn dat mensen zoveel bijdragen aan de klimaatverandering. Als we een groot deel van de oorzaak zijn, kunnen we ook een deel van de oplossing vormen. Ik ben dus een optimist."

Wat kunnen mensen zelf doen om biodiversiteit te bevorderen?

Ignace Schops: "Think globally, act locally and change personally, is een van mijn slogans. Iedereen kan in zijn eigen leefomgeving beginnen. Denk eens na over wat je eet. Misschien kun je één keer per week vegetarisch eten. Of je kunt een insectenkast ophangen in de tuin. Als de mensen daar zin in krijgen, dan sta je al heel erg ver. Kinderen wijzen hun ouders er al op dat ze niet voor elke verplaatsing de wagen hoeven te nemen. Als we allemaal kleine haalbare stapjes zetten, dan zit daar een hele grote vooruitgang in."

U heeft al tal van internationale erkenningen ontvangen. Wat vindt u van dit eredoctoraat?

Ignace Schops: "Het is een privilege, waar ik heel fier op ben, maar dat ook verplicht. Het verplicht me mijn verantwoordelijkheid te blijven opnemen. Natuurbehoud moet nog altijd vooruitgaan. Dit helpt me eens te meer beseffen dat ik daar een taak heb."

Monder Ram onderzoekt allochtone ondernemers Ondernemen uit noodzaak

Allochtone ondernemers vertonen opmerkelijk verschillen met andere ondernemers, in hun profiel, in de drempels die ze moeten overwinnen en in de troeven die ze in de hand hebben. “Als allochtonen een zaak beginnen doen ze dat niet noodzakelijk vanuit de drang om te ondernemen”, zegt Monder Ram.

Waarin verschillen allochtone ondernemers van andere ondernemers?

Monder Ram: “Die vraag lijkt makkelijk, maar is het niet. Dit gaat recht naar de kern van ons onderzoek. Allochtone ondernemers zijn natuurlijk gewoon ondernemers. Net als alle zelfstandigen hebben ze een idee of product nodig, moeten ze middelen verzamelen, hun ideeën in de praktijk omzetten en daaruit winst halen.”

“In hun profiel blijken ze echter sterk te verschillen. In het Verenigd Koninkrijk bijvoorbeeld werkt 60 procent van de Pakistaanse ondernemers in de transportsector – een eufemisme voor taxichauffeur. Bij Bangladeshis werkt eenzelfde percentage in de horeca. Ook andere minderheden vind je vooral in sectoren met een lage toegevoegde waarde. Ze vertonen dus een ander patroon.”

“Als wetenschapper vraag ik me af: ‘Waarom zitten allochtone ondernemers zo geconcentreerd in bepaalde sectoren? Heeft het te maken met drempels? Toegang tot kapitaal, om maar een drempel te noemen, is een typische uitdaging voor alle beginnende ondernemers. Er bestaan echter grote verschillen in de manier waarop banken allochtone ondernemers behandelen. De vraag is of dat komt door het soort van ondernemingen dat ze beginnen, met een lage succesratio, of spelen er andere factoren mee? Het lijkt er sterk op dat het ook met discriminatie te maken heeft.”

“Allochtone ondernemers zijn dus ondernemers *tout court*, maar hun profiel en de extra drempels – kapitaal, ruimtelijke beperkingen, ondersteuning – die ze moeten nemen, maakt hen anders. Als wetenschapper zoek ik daar verklaringen voor.”

Soms drijven de economische omstandigheden mensen naar ondernemerschap. Daarom ontbreekt bij de tweede generatie vaak elke interesse om de zaak voort te zetten: zakendoen is nu eenmaal hun ding niet.

Zegt de etnische achtergrond iets over het type onderneming dat mensen beginnen?

Monder Ram: "Als allochtonen een zaak beginnen, doen ze dat niet noodzakelijk vanuit een drang om te ondernemen, of omdat ze specifieke vaardigheden hebben. In veel gevallen heeft het te maken met een gebrek aan keuzemogelijkheden."

"In de West-Midlands, waar ik in de jaren zeventig opgroeide, waren er nauwelijks kledingzaken gerund door allochtonen. Ze waren allemaal eigendom van grote bedrijven, in blanke handen. Toen de staalfabrieken een voor een sloten, verloren veel laaggeschoolden van Aziatische afkomst opeens hun werk. Zij begonnen zich op kleding te richten, omdat de drempel daar vrij laag ligt. Ze hadden mensen ter beschikking om de kleren te maken, meer bepaald hun familie. Dat was genoeg om aan de slag te gaan. Soms zijn het dus de economische omstandigheden die mensen naar ondernemerschap drijven. Om die reden ontbreekt bij de tweede generatie vaak elke interesse om de zaak voort te zetten: zakendoen is nu eenmaal hun ding niet."

"Recent onderzoek naar tweede generatie Bengalese ondernemers toont een interessante tendens. De eerste generatie vond je vooral in de horeca. Die ervaring, van op te groeien in een zaak, gaf de tweede generatie soms zin in ondernemen – maar niet noodzakelijk in de zaak van hun ouders. Ze maakten gebruik van de informele ondernemersopleiding die ze van thuis uit kregen om nieuwe sectoren te verkennen."

U noemde eerder al kapitaal als een van de obstakels voor allochtone ondernemers. Zijn er nog andere?

Monder Ram: "Kapitaal verkrijgen is moeilijk voor alle ondernemers. Toch zijn er bewijzen die wijzen op een extra drempel voor allochtonen. Veel heeft te maken met perceptie, maar bankiers gaan nu eenmaal af op perceptie. De perceptie is dus de realiteit voor veel mensen. Daarom moeten banken eens nadenken over hoe ze verschillende klanten benaderen. Nu al halen ze specialisten erbij voor bijvoorbeeld high tech investeringen. Datzelfde principe zou ook voor allochtone ondernemers kunnen werken."

Een allochtone accountant die klanten zoekt, voelt zich al eens buitengesloten – indirect, omdat hij een netwerk mist.

"Een andere drempel is toegang tot de markt: klanten vinden buiten je etnische niche. Aanvankelijk richtten allochtonen zich met hun zaak op de eigen gemeenschap. Dertig, veertig jaar terug serveerden Indische restaurants in Leicester of Birmingham in de eerste plaats eten aan Indische mensen. Dat is sterk veranderd, kip tikka masala is ondertussen zowat het nationale gerecht van Groot-Brittannië. Die sector is dus een succes, maar andere sectoren hebben het veel moeilijker. Een allochtone accountant die klanten zoekt, voelt zich vaak buitengesloten. Dat gebeurt niet met opzet, maar indirect, omdat deze ondernemers een netwerk missen. Daarom moedigen we bepaalde allochtone zelfstandigen trouwens aan om mee te dingen naar overheidsopdrachten."

"Europese bedrijven zijn vaak goed in het voeren van intern diversiteitsbeleid, maar ze trekken dat zelden door naar hun leveranciers. Dat is nochtans een belangrijk mechanisme om de groei van kleine ondernemingen te stimuleren. Bovendien is dat ook een toegevoegde waarde. Zo kunnen gemeenten de cohesie van hun samenleving bevorderen."

Wie is Monder Ram?

Monder Ram is directeur van het Centre for Research in Ethnic Minority Entrepreneurship aan Montfort University. Hij is een autoriteit in het domein van ondernemerschap bij etnische minderheden. Zijn academisch werk heeft ertoe bijgedragen dat ondernemerschap bij etnische minderheden een plaats gekregen heeft binnen het ondernemerschap algemeen.

De ondernemers die Monder Ram beschrijft, zijn echte mensen. Hun lot is niet volledig bepaald door hun specifieke culturele achtergrond, de middelen waarover ze al dan niet beschikken of de mogelijkheden die de context waarin ze zich bevinden biedt. Evenmin hebben ze het volledig zelf in handen, zoals al eens beweerd wordt in typische heroïsche succesverhalen.

Andere manieren van zakendoen

“Monder Ram en SEIN gaan op dezelfde manier te werk: we gaan in gesprek met mensen. We delen een interesse in identiteit en ongelijkheid. We besteden niet alleen aandacht aan formele aspecten van ondernemen, maar ook aan informele. We aanvaarden niet zomaar de veronderstellingen van de mainstream managementliteratuur, maar stellen ons empathisch op tegenover andere manieren van zakendoen, zonder de problemen daarvan te ontkennen”, zegt Patrizia Zanoni, directeur van SEIN.

*Eredoctoraat op voordracht van de faculteit
Bedrijfseconomische Wetenschappen
Promotor: professor Patrizia Zanoni*

“Niet alleen toegang tot de markt is moeilijk, ook toegang tot vaardigheden. Opnieuw, alle ondernemingen krijgen daarmee te maken: de juiste mensen vinden met de juiste vaardigheden. Bij allochtone ondernemingen speelt het nog meer, omdat hun netwerken beperkt zijn. Vaak rekruteren ze iemand waarin ze zichzelf herkennen, uit hun eigen gemeenschap, waardoor ze niet optimaal rekruteren.”

“Deze drie factoren heeft de Amerikaan Timothy Bates de 3 M’s genoemd: *money, market, en management.*”

Zijn allochtone ondernemingen, die met deze obstakels te maken krijgen, even succesvol als andere ondernemingen?

Monder Ram: “Dat verschilt. In het Verenigd Koninkrijk, waar de immigratie langer teruggaat dan in de meeste Europese landen, zijn er enkele spectaculaire successen. *The Sunday Times* publiceert elk jaar een *rich list*, met de 200 rijkste mensen in het Verenigd Koninkrijk. De nummer één is een Indiër. Op de lijst staan nog heel wat mensen van Aziatische afkomst. De Aziaten zijn zelfs zo succesvol dat ze nu hun eigen *rich list* hebben.”

Patrizia Zanoni en Monder Ram: "Europese bedrijven zijn vaak goed in het voeren van intern diversiteitsbeleid, maar ze trekken dat zelden door naar hun leveranciers."

"Een vergelijking van de algemene *rich list* en de Indiëse *rich list* toont trouwens een interessant verschil aan. De Indiërs hadden veel meer zelf hun fortuin gemaakt, het waren *selfmade men* en *women*, terwijl de algemene *rich list* veel aristocraten en grootgrondbezitters bevatte. Het aantal sectoren was ook interessant: IT, media, de farmaceutische sector... Die diversiteit toont aan dat het allang niet meer om de kruideniers van om de hoek gaat."

"Veel allochtone ondernemers blijven onderaan steken, maar in sommige sectoren scoren ze spectaculair beter. Dat komt omdat ze opgegroeid zijn met ondernemen, omdat ze commercieel ingesteld zijn maar ook omdat ze over de hele wereld mensen kennen. Deze banden uit de diaspora betekenen een toegevoegde waarde voor hun zaak. In de meeste Europese landen is de migratie echter jonger. Dat betekent dat er nog meer tijd overheen moet gaan voor je dezelfde successen zal zien."

In het Verenigd Koninkrijk zijn Aziaten zo succesvol dat ze nu hun eigen *rich list* hebben.

Patrizia Zanoni: "Een goed voorbeeld van de mondiale netwerken is de diamantindustrie in Antwerpen. Historisch hadden de Joden die in handen, nu zijn dat de Indiërs, omdat ze toegang hebben tot lageloonarbeid in India om de diamanten te slijpen. De diamantstroom gaat via Centraal-Afrika, via Azië naar Antwerpen. Dat vraagt vooral veel vertrouwen."

Hebben allochtone ondernemers naast hun wereldwijde netwerken nog andere voordelen?

Monder Ram: "Naast de wereldwijde banden wordt de rol van de familie soms genoemd, al wordt die ook vaak overschat. Toch kunnen deze ondernemers vaak terecht bij een uitgebreid familiaal netwerk, voor middelen, banden en zakelijk inzicht. Soms hoor je

wel eens iets over een ‘typische ondernemerscultuur’, maar daar sta ik sceptisch tegenover. Er zijn namelijk ook veel Indiërs die er niets van bakken als ondernemer, ikzelf bijvoorbeeld.”

Patrizia Zanoni: “Allochtoon ondernemerschap kreeg bij ons totnogtoe weinig aandacht – we zitten ook met recentere migratiegolven dan het Verenigd Koninkrijk. Vanuit het beleid en bijvoorbeeld werkgeversorganisaties groeit de interesse in deze groepen, die vaak niet de weg vinden naar gevestigde zakennetwerken. Die interesse zal alleen maar toenemen, we zijn klaar voor een nieuwe stap.”

Er wordt al eens geklaagd dat Vlaanderen te weinig ondernemerschap vertoont. Zitten er nog onontgonnen mogelijkheden bij allochtonen?

Patrizia Zanoni: “Ik deel de mening van professor Ram dat ondernemen niet noodzakelijk te maken heeft met een zakeninstinct. Structurele problemen van onze samenleving kunnen etnische minderheden ook richting ondernemen drijven. Misschien beginnen ze wel een zaak omdat ze te maken krijgen met discriminatie bij werkgevers. Bij de nieuwste migranten, uit Polen bijvoorbeeld, is zelfstandigheid dan weer een manier om aan dumping te doen en de sociale zekerheid te ontwijken. Dat is een compleet nieuw fenomeen. Je kunt dan blij zijn dat het aantal allochtone ondernemers stijgt, maar het is nog maar de vraag of dat een goede zaak is.”

ze bepaalde types ondernemingen aanmoedigen. Als de overheid meer mogelijkheden schept, dan zal dat ongetwijfeld meer ondernemers aantrekken – van allerlei achtergronden.”

Patrizia Zanoni: “Hier houdt men bij het kiezen van leveranciers al rekening met zaken als duurzaamheid. Sociale aspecten nog niet, dat laat men meestal over aan de vakbonden.”

Monder Ram: “Ook in het Verenigd Koninkrijk is het nog zeldzaam. Daarnaast is er de wetgeving: je kunt niet positief discrimineren en daar pleiten wij ook niet voor.”

“Maar er zijn andere manieren om deze ondernemers te bereiken. Wij hebben bijvoorbeeld gewerkt met de Association of Chartered Accountants, een van de grootste organisaties in zijn soort in het Verenigd Koninkrijk. Ruim 30 procent van de leden zijn allochtonen met een eigen praktijk – ook al omdat veel van hen zich in school tot cijfermatige vakken aangetrokken voelen. 30 procent, dat is een enorm aantal, als je bedenkt dat minderheden slechts 8 à 9 procent van de bevolking uitmaken. Die allochtonen hebben bovendien nog eens veel andere allochtone zaakvoerders als cliënten. Dit professionele netwerk aanspreken is een andere manier om minderheden te betrekken.”

Hoeveel mensen zouden er vrijwillig voor kiezen om taxichauffeur te zijn voor 9.000 pond per jaar en daarvoor 80 uren per week te werken?

Monder Ram: “Ook in Groot-Brittannië woedt het debat over kwaliteit versus kwantiteit. In Groot-Brittannië gelooft men nogal snel dat het goed is om veel etnische minderheden in zaken te hebben. Dat is natuurlijk niet het geval als dat er enkel op wijst dat ze uitgesloten worden van andere banen. Hoeveel mensen zouden er vrijwillig voor kiezen om taxichauffeur te zijn voor 9.000 pond per jaar en daarvoor 80 uren per week te werken?”

“De overheid kan natuurlijk wel een rol spelen. Silicon Valley wordt vaak gezien als het mekka van ondernemerschap en diversiteit. Daarbij vergeet men vaak te vermelden dat het maar ontstaan is omdat de overheid universiteitsonderzoekers contracten aanbood waarop ze slechts als ondernemers konden intekenen. Zonder de rol van de overheid, zonder deze vorm van privatisering, waren er ook geen ondernemers in Silicon Valley.”

“Ook hier kan de overheid erop letten dat ze zakendoen mogelijk maakt met alle types van ondernemingen, zonder er uit te sluiten. Door een toeleveranciersbeleid kan

Bernardo Secchi, stedenbouwkundige Eenvoud is de moeilijkste opdracht

Park Spoor Noord
Antwerpen

“Steden hebben nood aan openbare ruimten, met de juiste dimensies, van een goede kwaliteit en eenvoudig van ontwerp”, zegt Bernardo Secchi. Samen met zijn partner Paola Viganò tekende hij voor belangrijke stadsvernieuwingsprojecten in Antwerpen, Mechelen en Kortrijk en veranderde hij mee het gezicht van Vlaanderen.

Onze steden hebben een opmerkelijke gedaanteverwisseling ondergaan. Pleinen zijn niet langer in de eerste plaats parkeerplaatsen, verloederde buurten krijgen een opknappbeurt en trekken een nieuw publiek aan, de auto is niet langer overal koning. Bernardo Secchi is, als theoretisch denker én ontwerper, mee de stuwende kracht achter deze ontwikkelingen in Vlaanderen en daarbuiten.

Wat houdt stadsvernieuwing precies in? Gaat het om cosmetische ingrepen, of behelst het meer dan dat?

Bernardo Secchi: “Met stadsvernieuwing scheppen we de omstandigheden om het leven van de stadsbewoners te verbeteren. We richten ons daarbij in de eerste plaats op de fysieke aspecten van de stad: niet enkel de architectuur, maar ook open en publieke ruimtes.”

Is het werkelijk mogelijk levens te verbeteren met stadsvernieuwing?

Bernardo Secchi: “Jazeker. Mensen klagen voortdurend over de toestand, waarin een stad zich bevindt. Dat betekent dat de stad mensen boeit. Als ze klagen, dan hebben ze ook een beeld voor ogen van hoe de stad zou kunnen zijn. Daarom moet je bij stadsvernieuwing niet

het niet overeenkomt met wat ze in gedachten hadden. Daarmee moet je aan de slag gaan. Misschien heb je het verkeerd voor, maar misschien hebben de mensen het zelf verkeerd voor. Mensen slaan de bal wel eens mis, omdat ze nadenken met beelden uit het verleden of met vooroordelen – vandaar de kritische afstand die we inbouwen.”

Stadsvernieuwing wordt al eens geassocieerd met prestige-projecten. Is dat hoe het hoort?

Bernardo Secchi: “Prestige-projecten zijn altijd welkom. (lacht) In Europa begonnen veel steden in de jaren tachtig, misschien iets vroeger, te beseffen dat het traditionele urbanisme, met gewestplannen die van bovenaf opgelegd werden, niet langer werkte. Het was niet het juiste instrument om aan citymarketing te doen, om de strijd aan te gaan om nieuwe activiteiten en mensen aan te trekken. Ze stelden hun vertrouwen daarom in architectuur, die vooral indruk moest maken.”

“Het was een heel interessante periode, omdat urbanisme en architectuur zich als een gescheiden koppel gingen gedragen. Ze hadden nog wel iets gemeen, maar ze spraken niet echt meer met elkaar. In die periode, van de jaren negentig tot vandaag, zag veel goede architectuur het levenslicht. Er was echter een pervers effect: veel architecten – niet de beste, trouwens – voelden zich volledig bevrijd. Daardoor ontstond een veelvoud aan talen in architectuur. Elke architect ging zijn gang. Steden werden hierdoor een verzameling van objecten, wat nieuw was in Europa.”

Bij stadsvernieuwing moet je niet alleen vragen wat mensen willen, maar ook hun verbeeldingskracht peilen.

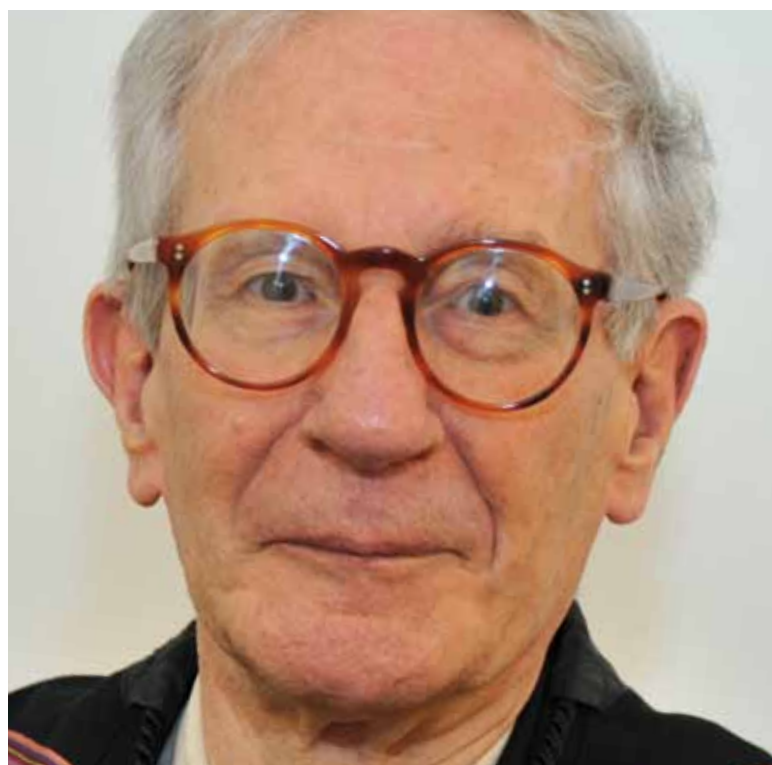
alleen vragen wat mensen willen – de antwoorden op die vraag liggen meestal voor de hand – maar ook de verbeeldingskracht van mensen peilen. Dat collectieve beeld van de mogelijkheden van een stad is voor ons heel belangrijk. Dat beeld zoeken we, terwijl we tegelijk een kritische afstand bewaren.”

Hoe gaat u daarbij te werk?

Bernardo Secchi: “We praten met mensen. We luisteren en lezen alles wat gepubliceerd is: van de geschiedenis, tot de geografie, milieu- en andere problemen. Bij het begrijpen van het collectieve beeld gaan we heel omzichtig te werk, want er bestaan veel verschillende beelden. Sociologen, architecten, mensen op straat, iedereen denkt er anders over. Je moet al deze verschillende culturen af-toetsen. Buurtbewoners gebruiken ook vaak beelden die ze van experts hebben, die ze gelezen hebben in de krant of zo. Daarom moeten we dieper graven.”

Zijn mensen zich eigenlijk bewust van dat beeld dat ze van de stad hebben?

Bernardo Secchi: “Meestal niet. Ze worden er zich pas bewust van als je een voorstel doet. Dan merken ze dat

Wie is Bernardo Secchi?

Begraafplaats
Hoog Kortrijk

Dijlepad
Mechelen

Bernardo Secchi en zijn partner Paola Viganò tekenden voor enkele van de bekendste stadsvernieuwingsprojecten in Vlaanderen: het Theaterplein en Park Spoor Noord in Antwerpen, de Grote Markt, Veemarkt en het Dijlepad in Mechelen en het kerkhof van Kortrijk. Deze projecten weerspiegelen de verhalen en ambities van zowel de gewone man als de beleidsmakers en geven deze steden eenurbane, soms zelfs kosmopolitische, uitstraling. Bernardo Secchi en Paola Viganò zijn ook verantwoordelijk voor het Ruimtelijk Structuurplan Antwerpen.

De invloed van Secchi beperkt zich niet tot Vlaanderen. Hij werkte als academicus onder meer aan de Architectuurfaculteit van Milaan, het Universitair Architectuurinstituut van Venetië, l'Ecole d'architecture et d'urbanisme in Genève, het K.U.Leuven Departement Architectuur, Stedenbouw en Ruimtelijke Ordening, het ETH in Zürich, het Institut d'Urbanisme in Parijs en l'Ecole d'Architecture in Rennes. In de praktijk ontwierp hij projecten, masterplannen en ruimtelijke structuurplannen voor steden als Rome, Marseille, Genève en Parijs. Oog voor culturele diversiteit

“Bernardo Secchi heeft de manier waarop we over stadsvernieuwing denken veranderd”, zegt Rob Cuyvers, departementshoofd van de Associatiefaculteit Architectuur. “Het ruimtelijk structuurplan van zijn hand was het eerste wat ik in zijn soort gezien heb. De manier waarop Secchi rekening houdt met de wensen van zowel de gewone mensen als beleidsmakers, CEO's of de voorzitter van de haven is opmerkelijk.”

“Secchi's werk sluit sterk aan bij twee belangrijke pijlers van ArcK, de onderzoeksgroep voor Architectuur en Interieurarchitectuur”, voegt promotor Oswald Devisch toe. “Zijn werk draait rond de revalidatie van de stedelijke gebieden, waarbij het heel vaak over herbestemming van stedelijke plekken gaat. Hij vertrekt bovendien vanuit een grote zorg voor participatie van alle actoren, ook de minderheden en/of zwakkere partijen (sociaal, cultureel, economisch). Hierbij heeft hij een bijzonder oog voor de culturele diversiteit en identiteit van en in stedelijke ontwikkelingen. Dat maakt hem bijzonder binnen de planningswereld.”

Bernardo Secchi, samen met zijn zakenpartner Paola Viganò en promotor Oswald Devisch.

***Eredoctoraat op voordracht van de Associatiefaculteit Architectuur en Interieurarchitectuur
Promotor: professor Oswald Devisch***

De stad is een plaats van sociale interactie. Iets moet al die activiteiten en mensen verbinden.

Dat is dus geen typisch Belgisch fenomeen?

Bernardo Secchi: "Nee, nee, het komt evengoed voor in andere Europese steden. In België valt het nog mee, omdat er hier heel wat goede jonge – en minder jonge – architecten zijn en de schaal van veel architectuurprojecten niet al te groot is. De slechtste voorbeelden, vaak onaanvaardbare situaties, vind je in Frankrijk, Engeland en Italië."

"De vraag is echter of het wel mogelijk is een stad te zien als louter een verzameling van verschillende objecten. De stad is een plaats van sociale interactie. Iets moet al die activiteiten en mensen verbinden. Een terugkeer naar vroeger ligt moeilijk. In de 18de en 19de eeuw was de taal van architectuur min of meer stabiel. Architecten vonden niet telkens iets compleet nieuws uit, ze varieerden op hetzelfde thema. Die tijd komt niet meer terug. De manier waarop architecten nu hun eigen vormtaal naar voor schuiven komt nu eenmaal overeen met het toegenomen individualisme in onze samenleving. Daarom moeten we ons richten op openbare ruimten. Die geven een structuur aan de stad en een betekenis aan de objecten."

"Dat is een zeer moeilijke opdracht, om verschillende redenen. Om te beginnen is het niet makkelijk uit te leggen. Daarnaast ontbreekt het de overheid aan geld – overall. Probeer maar eens tegen een burgemeester en gemeenteraad uit te leggen dat ze meer moeten investeren in openbare ruimtes. Ten derde is men geobsedeerd door mobiliteit. Die krijgt overal prioriteit. Zo ook in Brussel, waar we nu aan de slag zijn. Wij leggen uit: pas op, beslis eerst wat voor stad je wilt, daarna zullen we wel zien hoe we de mobiliteitsproblemen oplossen."

Louizalaan
Brussel

Wat voor stad zou Brussel kunnen zijn?

Bernardo Secchi: "Brussel is een prachtige stad, net als veel steden in België. Veel kleinere steden hier hebben een lange geschiedenis en een eigenheid, waardoor ze interessante cases vormen voor ons."

"Maar welke stad willen we in Brussel? Neem de Louizalaan. Die is in de negentiende eeuw ontworpen als een brede boulevard. Dat had niks met mobiliteit te maken, men zag er een ontmoetingsruimte in. Dat was het idee van de stad. Daarnaast waren er de buitenwijken, die het zonder brede lanen moesten doen."

Park Spoor Noord
Antwerpen

Park Spoor Noord
Antwerpen

“In middeleeuwse of zelfs 19de-eeuwse steden zijn de openbare ruimten belangrijk, in afmetingen alleen al. Na de Tweede Wereldoorlog is het helaas onmogelijk geworden om openbare ruimtes te bouwen van dezelfde dimensies en kwaliteit. Steden missen de ambitie om opnieuw dit type van ruimte te ontwerpen. Nochtans, als we daarvoor kiezen, dan wordt het een succes. Dat leert toch onze ervaring in Antwerpen, met Park Spoor Noord.”

Wat is het idee achter Park Spoor Noord?

Bernardo Secchi: “Toen we met het project begonnen, voorspelden veel mensen een mislukking, omdat de directe burens van het park allochtonen zijn. Mensen vreesden dat het park alleen maar overlast zou betekenen, met drugs en god weet wat. Daar waren we zeer beducht voor, ook al omdat op de vele participatievergaderingen nooit allochtonen afkwamen. De opening van het park was dan ook een fantastische ervaring, want opeens bleek iedereen er wel te zijn. Ook de allochtonen. Het is een zeer multiculturele plek geworden. Een groot succes ook, in die mate dat het gras er zelfs onder lijdt.”

En dat allemaal door het ontwerp?

Bernardo Secchi: “Door te kiezen voor een grote open ruimte, die duidelijk openstaat voor iedereen, dringen we niemand het ontwerp op. In het park kan iedereen doen wat hij wilt. Meteen het bewijs dat steden meer openbare ruimten nodig hebben. Hetzelfde met het Antwerpse Theaterplein, dat vroeger geen echt plein was, waardoor mensen ook niet van de plek hielden.”

Door te kiezen voor een grote open ruimte, die duidelijk openstaat voor iedereen, dringen we niemand het ontwerp op. In Park Spoor Noord kan iedereen doen wat hij wilt.

“Er is nood aan openbare ruimten, met de juiste dimensies, van een goede kwaliteit en eenvoudig van ontwerp. Alle markten in België hebben een heel eenvoudig ontwerp. Zaken ingewikkeld maken is vaak een vergissing. Van collega’s die mijn ontwerpen komen bekijken krijg ik wel eens de opmerking: is het dit maar? Ja, dit is het dus. Bij Park Spoor Noord vroeg men vaak: waar zijn de bomen? Wel, die zijn er niet.”

‘Hou het eenvoudig’ is dus het recept?

Bernardo Secchi: “Inderdaad. Mensen moeten een totaal gevoel van vrijheid hebben, zodat ze kunnen doen wat ze willen. Dat geldt niet alleen voor Park Spoor Noord, maar voor al mijn ontwerpen.”

“Neem de Grote Markt in Mechelen. Voor we die aanpakten, was die niet meer dan een parkeerplaats. Wij merkten dat de mensen de markt vooral diagonaal

Grote markt
Mechelen

wilden oversteken. Dat was echter onmogelijk, ze moesten telkens helemaal rondgaan. Daarom creëerden we een eenvoudige open ruimte. En wat bleek toen het plein opnieuw in gebruik genomen werd? Voetgangers en fietsers kruisten het inderdaad diagonaal.”

“Eenvoud is vaak de moeilijkste opdracht. Eenvoud heeft wel het voordeel dat het goedkoper is. Je kunt dus meer doen met hetzelfde geld.”

Beleidsmakers vragen u vaak om specifieke problemen aan te pakken: ongelijkheid wegwerken in Brussel, bijvoorbeeld, of extreemrechts terugdringen in Antwerpen. Is stadsvernieuwing daar een geschikt instrument voor?

Bernardo Secchi: “In Antwerpen zijn de verhoudingen tussen de verschillende partijen in elk geval verbeterd en is Vlaams Belang minder belangrijk geworden. Ik geloof niet dat dit door ons project komt, maar het heeft er wel toe bijgedragen. In de gemeenteraad kwamen mensen van Vlaams Belang ons zeggen dat ze tegen het plan stemden, maar enkel om politieke redenen, want eigenlijk gingen ze er wel mee akkoord. Het heeft dus een kleine bijdrage geleverd.”

“Brussel loopt dan weer, zoals veel steden, het risico dat de middenklasse de stad de rug toekeert, zodat alleen armen en superrijken overblijven. Lang het Kanaal is wel een proces van gentrificatie bezig. Sommige mensen vinden dat slecht, maar ik zie het als een manier om een mix te bereiken. We moeten erover waken dat het niet alleen gaat om verdringing, maar om het vinden van een nieuwe relatie tussen allerlei groepen.”

“Veel mensen denken trouwens dat de toekomst van Brussel in hoogtechnologische activiteit ligt. Maar weet je wat de belangrijkste activiteit in Brussel is? Het re-

cycleren van tweedehands wagens. Langs het Kanaal komen auto’s uit het hele land toe, waarna ze naar het buitenland vertrekken. Kunnen we niet maken dat dit op een meer gestructureerde manier verloopt dan in de illegaliteit zoals nu? Je vertrekt altijd beter van het bestaande dan zomaar een toekomst bijeen te dromen.”

Met welk project bent u in de hoofdstad bezig?

Bernardo Secchi: “We ontwikkelen een visie op Brussel in 2040. De EU vraagt tegen 2050 een drastische beperking van de CO₂-uitstoot. Wat het verkeer betreft moet vooral het openbaar vervoer beter presteren – de NMBS en De Lijn hebben daarvoor interessante projecten. Voor de gebouwen stellen we een recyclingbeleid voor: we moeten de stad niet uitbreiden, maar recyclen. We kiezen voor een heel radicaal project: een *no car* scenario, als een extreme situatie. Het is bereikbaar, niet voor morgen, maar het toont ons wel de richting die we moeten uitgaan. Stap voor stap bereiken we meer consensus.”

Theaterplein
Antwerpen

Mahmoud F. Fathalla, gynaecoloog en voorvechter van vrouwenrechten

Vrouw zijn is geen ziekte

Geneeskunde alleen volstaat niet om de gezondheidsproblemen van vrouwen over de hele wereld op te lossen. “Vrouwen lijden aan een *power deficiency syndroom*”, zegt Mahmoud F. Fathalla. “Om vrouwen gezond te laten zijn, moeten ze meer rechten krijgen.”

Als gynaecoloog kon u in Egypte een comfortabel leven leiden, door u vooral op de rijkere bevolking toe te leggen. Toch koos u ervoor om uw aandacht in de eerste plaats op de armen te richten. Wat was uw motivatie daarvoor?

Mahmoud Fathalla: “Ik moet toegeven dat ik eerst op het verkeerde spoor zat. Ik wou een hoge academische carrière maken, met onderzoek naar de pathologie van eierstoktumoren – een zeer fascinerend onderwerp, trouwens. Toen ik hierover PhD haalde aan de Universiteit van Edinburgh vond ik dat het allerbelangrijkste in de wereld.”

“Toen ik terugkeerde naar Egypte, werd echter een nieuwe universiteit opgericht in Opper-Egypte, een achtergesteld gebied ten zuiden van Caïro. Dat trok me aan, omdat het nieuw was, maar ook uit sympathie voor deze kansarme streek. Toen ik daar in mijn praktijk zag hoe de vrouwen in zeer moeilijke omstandigheden overleefden, zeiden de eierstoktumoren me opeens niets meer. Ik werd bezorgd om zaken die er écht toe doen in de gezondheidszorg van vrouwen. Toen zag ik ook het verband tussen de gezondheid van vrouwen en vrouwenrechten. Om vrouwen gezond te laten zijn, moeten hun rechten versterkt worden.”

Wie is Mahmoud F. Fathalla?

Mahmoud Fathalla is een gynaecoloog met wereldfaam. Hij studeerde geneeskunde aan de universiteit van Caïro en behaalde een PhD aan de universiteit van Edinburgh.

Hij was directeur van het UNDP/UNFPA/WHO/World Bank Special Program of Research, Development and Research Training in Human Reproduction en voorzitter van tal van organisaties zoals de International Planned Parenthood Federation (IPPF), de International Federation of Gynecology and Obstetrics (FIGO) en het WHO Global Advisory Committee on Health Research.

Hij heeft meer dan 150 wetenschappelijke publicaties op zijn naam, voerde internationaal actie tegen moedersterfte en richtte het Safe Motherhood Initiative op. Hij heeft zich onderscheiden in het onderzoek naar de oorsprong en voordelen van diversiteit op het gebied van reproductieve gezondheid. Hij staat ook bekend als een vurige verdediger van de reproductieve rechten van de vrouw, waar ook ter wereld.

Sociaal bewustzijn

“Het is belangrijk dat we onze studenten een venster op de wereld bieden”, zegt professor Piet Stinissen, decaan van de faculteit Geneeskunde. “We vergeten soms dat de geneeskunde waar wij mee bezig zijn, slechts bereikbaar is voor een klein deel van de wereld. Ik hoop dat onze studenten ook eens nadenken over de medische praktijk in andere landen.”

“Net als professor Fathalla willen we verder kijken dan de geneeskunde alleen en ook rekening houden met sociale en ethische aspecten. Zo is er tegenwoordig heel wat discussie rond vrouwen die hun eicellen willen invriezen tot ze het tijd vinden om zwanger te worden. Bij dit soort zaken is het goed dat het werk van professor Fathalla ons terug met de voeten op de grond zet, zeker als je ziet hoeveel vrouwen in de wereld nog sterven door zwangerschap.”

“Geneeskunde is begonnen als een sociale wetenschap”, voegt professor Mahmoud Fathalla toe. “Hippocrates stelde al dat wie geneeskunde wil beoefenen, moet kijken hoe mensen leven, wat ze geloven, hoe ze omgaan met hun omgeving. Dat geldt nog altijd. Wie geneeskunde wil beoefenen moet nu cellen en molecules bestuderen en ingewikkelde apparatuur kunnen hanteren. Het gevaar is dat machines tussen dokters en hun patiënten in komen te staan. Gelukkig is er beweging aan de gang, waarbij dokters meer sociaal bewust zijn. Er zijn grenzen aan wat de geneeskunde kan doen. Als je gezondheid echt wilt bevorderen, moet je veel meer doen dan geneeskunde beoefenen.”

En wat vindt hij van het eredoctoraat van de UHasselt? “Fouten kunnen altijd gebeuren”, zegt een bescheiden Fathalla met een lach.

Eredoctoraat op voordracht van de faculteit Geneeskunde

Promotor: professor Piet Stinissen

Copromotor: professor Willem Ombelet

Piet Stinissen, Mahmoud Fathalla en Willem Ombelet:
“Geneeskunde is eigenlijk een sociale wetenschap.”

“Uiteindelijk heb ik misschien niet gigantisch veel verdiend met mijn carrière, maar ik heb wel iets betekend in het leven. *Some people make a living, others make a life.*”

“Als je geen macht hebt over je eigen lichaam, dan heb je ook je eigen leven niet in handen. Vrouwen lijden aan een *power deficiency syndrome*. Dat uit zich in veel zaken. In het grootste deel van de wereld bestaat er een kloof tussen het onderwijs dat jongens en meisjes genieten. Ook thuis zijn meisjes slechter af. Bij oorlogen of rampsituaties zijn zij de grootste slachtoffers. Vrouwen hebben dus meer macht nodig.”

“In Opper-Egypte is sinds de jaren zestig wel veel veranderd. Toen ik begon als decaan van de faculteit Geneeskunde waren sommige studentes de eerste meisjes die hun dorp ooit verlieten. Tegenwoordig zijn 30 à 50 procent van alle studenten er meisjes. Toen ik arriveerde in Assuit, keken mensen er nog van op als ze een vrouw een auto zagen besturen. Ondertussen brengt mijn vrouw mij overal met de wagen!” *(lacht)*

Bij ons zijn geboorten bijna altijd blijde gebeurtenissen. Hoe zit dat in de rest van de wereld?

Mahmoud Fathalla: “Een recent internationaal rapport over de State of the World’s Mothers rangschikt 104 landen volgens hoe moedervriendelijk ze zijn. België staat in de top tien, voor buurlanden Frankrijk, Duitsland en Nederland. Mijn land, Egypte, staat op 62, een vooruitgang.

Een van de indicatoren is het risico dat een vrouw loopt om te sterven door zwangerschap of bevalling. In België is dat minder dan één op 10.000. In sommige landen, zoals Afghanistan, is het meer dan één op tien. Het tragische hiervan is dat het hier per definitie om een jonge vrouw gaat, die volop in het leven staat en van wie mogelijk een heel gezin afhangt.”

“ Niet een gebrek aan medische kennis of zorg, maar schendingen van hun mensenrechten schaadt de gezondheid van vrouwen.

U ontdekte dat geneeskunde alleen niet volstaat om de gezondheidsproblemen van vrouwen op te lossen. Wat loopt er zoal mis?

Mahmoud Fathalla: “Van alles. De International Federation of Gynecology and Obstetrics (FIGO) stelt in een resolutie dat de gezondheid van vrouwen dikwijls geschaad wordt, niet door een gebrek aan medische kennis of zorg, maar door schendingen van hun mensenrechten.”

“Moedersterfte grijpt me heel erg aan, niet door de aantallen, maar door de aanblik van die stervende vrouwen. Verloskundigen weten dat dit een van de wreedste manieren is om te sterven. De belangrijkste doodsoorzaak zijn bloedingen, waarbij deze vrouwen met hun eigen ogen het bloed zien weglopen uit hun lichaam.”

“Het ergste is nog dat het niet hoeft te gebeuren. Alle oorzaken van moedersterfte kunnen vandaag behandeld

worden. Elke samenleving, hoe arm ook, kan iets doen om het leven van moeders te redden, maar sommige samenlevingen hechten gewoon niet genoeg waarde aan het leven van een vrouw om daarin te investeren. Het is een echte schande. De laatste decennia is er wat vooruitgang geboekt, maar tot op vandaag sterven elke dag duizend vrouwen door complicaties van zwangerschap en bevalling.”

“Dat is nog maar de tip van de ijsberg, want voor elke vrouw die overlijdt, zijn er vele die overleven met blijvende gevolgen. Een daarvan is nog erger dan de dood: een fistel, een opening tussen de vagina en de blaas, waardoor een vrouw helemaal incontinent wordt. Veel vrouwen met die aandoening zijn nog liever dood dan zo verder te moeten leven.”

Over moedersterfte liet u een film maken: Why did Mrs. X die? Waaraan stierf de mevrouw X waarvan sprake is?

Mahmoud Fathalla: “Op de eerste internationale Safe Motherhood conferentie in Nairobi mocht ik een presentatie geven. In plaats van met cijfermateriaal op de proppen te komen, vertelde ik het verhaal van één vrouw die stierf in het kraambed. Ik begon bij haar dood en ging zo terug in de tijd. Op elk moment van, en ook voor, haar zwangerschap waren er nooduitgangen die haar hadden kunnen redden, maar ze kreeg de kans niet om ze te nemen.”

“Mevrouw X stierf aan een bloeding. In het ziekenhuis was bloedtransfusie niet makkelijk beschikbaar. Er ging ook twee uur overheen voor er een anesthesist ter plaatse was voor de operatie. Je zou dus kunnen zeggen dat Mrs. X stierf, omdat het ziekenhuis niet uitgerust was om haar te behandelen. Maar deze vrouw arriveerde pas in het ziekenhuis enkele uren nadat ze de bloeding gekregen had, omdat ze geen transport had. Misschien stierf ze dus aan een gebrek aan transport. Als je verder teruggaat, voor de bloeding ontstond, had ze al enkele minder belangrijke indicaties en leed ze aan ijzertekort en anemie. Met eenvoudige zwangerschapsbegeleiding had dat opgespoord kunnen worden en was haar anemie genezen. Nog eerder blijkt dat dit al haar zesde zwangerschap was, ongewenst bovendien. Ze had al genoeg kinderen, maar ze had geen toegang tot informatie of anticonceptie. Je kunt dus zeggen dat ze stierf aan een gebrek aan controle over haar vruchtbaarheid. Dat heeft te maken met haar socio-economische situatie, als huisvrouw en echtgenote van een eenvoudige arbeider. Er waren dus tal van nooduitgangen: als ze over anticonceptie had beschikt, als haar zwangerschap was begeleid, als ze noodtransport had gehad, als het ziekenhuis haar de juiste zorg had toegediend. Veel vrouwen worden die nooduitgangen echter ontzegd.”

“Elke samenleving, hoe arm ook, kan iets doen om het leven van moeders te redden, maar sommige samenlevingen hechten gewoon niet genoeg waarde aan het leven van een vrouw.”

“Dat verhaal bracht ik in Nairobi. Kort erna ontdekte ik dat de Keniaanse tv het had verfilmd en uitgezonden. Dan doen we het beter zelf, dacht ik. We namen daarom een opleidingsvideo op, die vertaald werd in het Frans, Spaans en Arabisch.”

“Sommige mensen zeggen wel eens: en wat met malaria, hoeveel mensen sterven daar niet aan? Of wat met HIV? Sommige gezondheidsproblemen waarmee we geconfronteerd worden, zijn heel ernstig, maar zwangerschap is geen ziekte. Door zwangerschap hebben vrouwen het privilege om het voortbestaan van de mensheid te verzekeren. Als vrouwen stoppen met zwanger te zijn, dan sterven we uit. Alleen al daarom kun je zwangerschap en bevalling niet zomaar op één hoop gooien met allerlei ziektes.”

Kunt u uitleggen wat reproductive rights (voortplantingsrechten) zijn?

Mahmoud Fathalla: “Het is vrij eenvoudig. Het gaat niet om een nieuwe soort mensenrechten, maar om de toepassing van de bestaande mensenrechten, opgenomen in de Universele Verklaring, op het leven van vrouwen en op het gebied van seksualiteit en vruchtbaarheid.”

“Niemand vraagt dus nieuwe mensenrechten, maar we willen wel af van de gender bias in de bestaande mensenrechten. Als je als dissident onder huisarrest geplaatst wordt, dan klaagt de mensenrechtenbeweging dit terecht aan, maar als een land zoals Afghanistan de helft van zijn bevolking – vrouwen – onder huisarrest plaatst, dan hoor je niks. Pas toen de Twin Towers in New York vernietigd werden, kreeg dit aandacht. Ondertussen heeft ook Amnesty International erkend dat het zich schuldig gemaakt heeft aan genderblindheid. Het had de neiging te focussen op het openbare leven, waar je voornamelijk mannen vindt, en heeft de privésfeer, die vrouwen meer aanbelangt, verwaarloosd.”

“Neem moedersterfte. Als men over het recht op leven praat, denkt men vaak aan zaken als de doodstraf, maar

inmiddels hebben we verkregen dat lidstaten die rapporteren over de mensenrechten in hun land ook de cijfers voor moedersterfte moeten opnemen.”

Waarom is het recht om kinderen te hebben – of net niet – zo fundamenteel?

Mahmoud Fathalla: “In alle internationale conferenties over vruchtbaarheid en bevolking wordt aangenomen dat je vrij moet kunnen beslissen over het aantal en de spreiding van kinderen. Dit recht komt neer op vertrouwen schenken aan mensen. Ik weet dit uit eigen ervaring. De meeste vrouwen die ik behandelde, konden niet lezen of schrijven, maar ze namen wel de juiste beslissingen over hun leven. Ze waren vaak wijzer dan mensen die het breder hadden, net omdat hun foutmarge zoveel smaller was. Met de juiste informatie, kansen en middelen kunnen mensen best beslissen over het aantal kinderen dat ze willen, zonder dat je dat van bovenaf moet opleggen. De beslissing over het aantal kinderen hoort thuis in de slaapkamer, niet in een of andere vergaderzaal.”

“ De eerste ivf-baby, Louise Brown, is ondertussen zelf al een moeder. Toch is deze technologie nog altijd niet beschikbaar voor een groot deel van de bevolking.

“Als we het hebben over het recht om vrij en verantwoordelijk te beslissen, dan gaat het om twee zaken: het recht om geen kinderen te hebben als je er geen wenst, en ook het recht om kinderen te hebben als je dat wilt. Dat zijn twee kanten van hetzelfde muntstuk.”

“In de jaren zeventig was er een grote bezorgdheid over de bevolking, de term bevolkingsexplosie was in de mode. Tegelijk kwam Unicef op de proppen met de Child Survival Strategy. Sommigen vroegen zich af hoe je de bezorgdheid om de bevolkingstoename kon rijmen met betere overlevingskansen voor kinderen. Ondertussen weten we dat beide samen moeten gaan. Geen enkel land is erin geslaagd zijn bevolkingsaan groei te keren zonder eerst de kindersterfte aan te

pakken. Als mensen niet zeker zijn van het overleven van hun kinderen, dan is het maar logisch dat ze overreproduceren.”

“Hetzelfde geldt voor onvruchtbaarheid. Sommige mensen begrijpen niet dat we in ontwikkelingslanden in vitro bevruchting willen introduceren. Maar, opnieuw, de landen met de hoogste onvruchtbaarheidsratio's, zijn ook de landen met grootste bevolkingsaanwas. Als je weet dat je niet geholpen zal worden bij het krijgen van kinderen, dan ben je geneigd om kinderen te krijgen zodra dat kan en zoveel als je kan. In het Engels bestaat daar een uitdrukking voor: *she who will not when she may, when she will, she shall have nay*. Wie niet zwanger wordt wanneer het kan, zal misschien nooit een kind krijgen. Daarom hebben we het trouwens ook altijd over vruchtbaarheidsbeheersing, wat zowel staat voor contraceptie als vruchtbaarheidsbehandelingen.”

“Nog een argument dat opduikt in verband met vruchtbaarheid in ontwikkelingslanden zijn de beperkte middelen. Waarom zouden we ons hiermee bezig houden als er zoveel andere noden zijn? Daarom is het onderzoek van professor Ombelet zo belangrijk (*zie kader*): hoe kunnen we deze technieken vereenvoudigen, zodat ze goedkoper en makkelijker toegepast kunnen worden?”

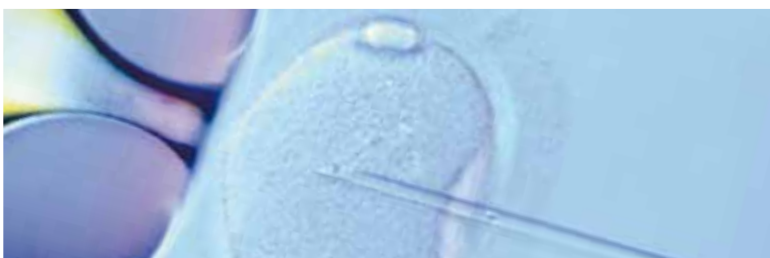
“De vraag is vooral: waarom heeft het zo lang geduurd voor iemand dit bedacht? De eerste ivf-baby, Louise Brown, is ondertussen zelf al een moeder. Toch is deze technologie nog altijd niet beschikbaar voor een groot deel van de bevolking. Er zijn duidelijk heel sterke commerciële belangen mee gemoeid. Nochtans, is er ook zoets als schaalvoordelen: grote aantallen compenseren de lagere prijs.”

Hoe is het gesteld met de andere zijde van het muntstuk, het recht om geen kinderen (meer) te hebben?

Mahmoud Fathalla: “Het voordeel van oud worden is dat je veel ziet veranderen. Ondertussen gebruikt 60 procent van alle vrouwen op vruchtbare leeftijd contraceptie, ook in ontwikkelingslanden. Er is dus grote vooruitgang. Toen ik student was, leerden we over geboortebeperving als iets waar alleen bij medische indicaties naar gegrepen werd. Ik werd nog ondervraagd over welke indicaties precies. Nu gebruikt de meerderheid van vrouwen anticonceptie en stoppen ze daarmee als ze een kind willen, in plaats van omgekeerd. Er zijn er nog altijd bezorgdheden, maar de algemene trend gaat de juiste richting uit.”

België scoort goed qua vrouwenrechten en gezondheidszorg. Zijn er zaken die nog kunnen verbeteren of die we kunnen leren van andere landen?

Mahmoud Fathalla: “Op het gebied van gezondheidszorg kunnen landen altijd van elkaar leren. In de VS bijvoorbeeld vragen veel medici zich af waarom armere landen soms beter presteren dan zij. Dat gezegd zijnde, heb ik over België geen klachten.” (*lacht*)

Vruchtbaarheidsbehandelingen ook in Derde Wereld mogelijk

De gevolgen van kinderloosheid zijn in ontwikkelingslanden vaak dramatischer dan bij ons. Kinderloosheid gaat in deze landen niet zelden gepaard met stigmatisatie, verwaarlozing, isolatie, huiselijk geweld en polygamie. Met dit in het achterhoofd wil het Arusha-project vruchtbaarheidsbehandelingen makkelijker en goedkoper beschikbaar maken.

In openlucht

“Een ivf-cyclus is in armere landen vaak niet haalbaar, omdat het te duur en te high tech is. De diagnose alleen al kost veel geld, want je hebt de juiste apparatuur nodig. Wij hebben ontdekt dat je hetzelfde kan doen in één dag, voor een tiende van de huidige prijs”, zegt professor Willem Ombelet, gynaecoloog in het Ziekenhuis Oost-Limburg (ZOL) en de grote bezieler van het Arusha-project.

“Meer dan een derde van de prijs van een ivf-cyclus gaat naar de medicatie, die steeds duurder wordt. In België komt dit neer op 1.087 euro – dat is het bedrag dat je terugbetaald krijgt. Als je meer nodig hebt, dan betaal je dat zelf. Wat wij ontwikkeld hebben, heeft bijna dezelfde kansen op succes, maar de prijs bedraagt slechts 18 euro. Dat is dus een verschil van 1.000 euro voor de medicijnen alleen.”

“Binnenkort testen we bovendien uit of we deze ingreep ook zonder dure laboratoria kunnen doen: in de openlucht, met enkel verzegelde proefbuisen en CO₂ die we uit Alka-Seltzer-tabletten halen. Uit eerste testen blijkt dat de methodologie zelfs beter scoort.”

Eenvoudiger én goedkoper

Eind mei zegde de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) toe vijf landen te selecteren om dit uit te testen. “We gaan de beleidsmakers in die landen aanspreken, want om te slagen moeten de landen er zelf achter staan en er ook wat middelen voor vrijmaken. Wij verzorgen dan de knowhow, de opleiding, de registratie en de follow-up”, zegt professor Willem Ombelet.

Dit is een revolutie, niet alleen voor ontwikkelingslanden, maar ook voor de westerse wereld.

“Deze methode, die bijna even succesvol is, kan wel niet voor iedereen gebruikt worden. Als je bijna geen sperma hebt, dan werkt het niet. Maar in ontwikkelingslanden gaat het in 70 procent van de gevallen om geblokkeerde eileiders ten gevolge van infecties door geslachtsziekten, bevallingen of illegale abortussen. In die gevallen is de slaagkans heel groot.”

“Dit is een revolutie, niet alleen voor ontwikkelingslanden trouwens. Het kan best dat zij de westerse wereld erop gaan wijzen dat het allemaal veel eenvoudiger en goedkoper kan. In de VS kost een cyclus maar liefst 10.000 à 20.000 dollar.”

Marc Bossuyt, jurist

Nadenken over discriminatie

Wat is discriminatie? De vraag lijkt eenvoudiger dan ze is. In zijn academisch werk ging jurist Marc Bossuyt, ondertussen voorzitter van het Grondwettelijk Hof, op zoek naar een antwoord. “Of iemand nadeel ondervindt of niet, doet er niet toe. Een legitiem doel nastreven is evenmin voldoende om geen discriminatie te zijn”, legt hij uit.

In uw proefschrift L'interdiction de la discrimination dans le droit international des droits de l'homme uit 1975 ging u na wat discriminatie precies is. Wat was uw conclusie?

Marc Bossuyt: “De vraag die ik mij stelde, was: in welke mate is discriminatie juridisch en in welke mate politiek? De indruk bestond dat mensen naargelang hun overtuiging vonden dat iets een discriminatie inhield of niet. Door de constitutieve elementen van discriminatie te analyseren probeerde ik de vraag te depolitiseren.”

“Dat was op dat moment vrij vernieuwend. De Nederlander Bert Vierdag die op hetzelfde moment ongeveer hetzelfde onderzocht, kwam tot gelijkaardige conclusies. Hij had het over *sufficient connection* – relevantie dus. Bij de vraag naar relevantie is het antwoord ja of neen. Iets is relevant of het is niet relevant. Redelijke mensen kunnen daarover moeilijk van mening verschillen.

“Niemand maakt een zaak van gescheiden toiletten. Voor andere zaken neemt men echter wel aanstoot aan een onderscheid op basis van geslacht.

“De elementen die ik onderscheidde, waren: een verschil in behandeling, dat zich voordoet in een recht of een vrijheid, steunend op een bepaalde grond die relevant moet zijn voor dat recht. Door de relevantie in beschouwing te nemen, kan je een normale juridische appreciatie maken. Het nadeel op zich is geen constitutief element: of er nu nadeel is of niet, doet er niet toe. Het doel dat je nastreeft ook niet – een legitiem doel volstaat niet als de grond waarop je onderscheid steunt, niet relevant is voor dat recht.”

Kunt u het belang van relevantie illustreren met een voorbeeld?

Marc Bossuyt: “De grond waarop het verschil in behandeling steunt, is belangrijk, maar op zich niet voldoende. Het kan best zijn dat een bepaalde onderscheidingsgrond relevant is voor een bepaald recht, maar niet voor een ander. Neem het onderscheid op basis van geslacht. Niemand maakt een zaak van gescheiden toiletten. In zake rechten en vrijheden wordt wel vaak aanstoot

genomen aan een onderscheid op basis van geslacht, meer bepaald wanneer het niet relevant is.”

“De enige uitzondering waarbij de onderscheidingsgrond op zichzelf een discriminatie uitmaakt, is het ras. Voor rechten en vrijheden is het nooit relevant om een onderscheid te maken op basis van de huidskleur. Voor geslacht of voor taal ligt dat anders. Je kan moeilijk in twee talen tegelijk lesgeven. Je mag dus onderwijs organiseren op basis van taal, maar je mag geen verschillend onderwijs voor blank en zwart organiseren.”

vermeld staat, bijvoorbeeld blauwe ogen of blond haar, kan evengoed discriminerend zijn. Dat is nu eenmaal zo evident dat het niet staat vermeld. Overigens vind je alleen in de grondwet van India en Nepal het verbod om te discrimineren op basis van kaste. Precies de landen waar dat gebeurt dus. Wil dat zeggen dat het bij ons wel mag? Natuurlijk niet.”

“Ook belangrijk is in welke mate je met percentages rekening moet houden. Als de slaagpercentages van meisjes aan de universiteit hoger liggen dan die van jongens, is dat

“Alleen in de grondwet van India en Nepal vind je het verbod om te discrimineren op basis van kaste. Wil dat zeggen dat het bij ons wel mag? Natuurlijk niet.”

“Sommige van die begrippen kunnen wel evolueren. Vroeger werd apart onderwijs op grond van het geslacht aanvaard, nu niet meer. Of neem het stemrecht. Gezien de plaats die de vrouw in de 19de eeuwse maatschappij innam, was het begrijpelijk dat ze geen stemrecht had. Met de plaats die de vrouw in de huidige maatschappij inneemt, kan je dat niet meer verantwoorden. Ik kan me ook niet inbeelden dat, als nu opnieuw de legerdienst ingevoerd wordt, dat alleen voor mannen zou zijn.”

“Soms wordt te veel belang gehecht aan het feit dat een onderscheidingsgrond staat opgesomd in de internationale verbodsbepalingen zoals in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Die opsommingen zijn alleen maar indicatief. Als een onderscheid gebaseerd is op één van die gronden, dan is er hoogstens een vermoeden van discriminatie. Dat seksuele geaardheid bijvoorbeeld niet opgesomd staat, doet er niet toe. Een verschillende behandeling op een bepaald grond die niet

een discriminatie? Als in de gevangenis 90 procent mannen zitten, is dat een bewijs van discriminatie? Nee dus.”

“Het moet altijd gaan over rechten en vrijheden. Als je bij je thuis geregeld een kaartavond organiseert en je nodigt nooit mannen, alloctonen of vrijzinnigen uit, dan is dat je goed recht. Je nodigt uit wie je zelf wilt. Voor de toegang tot onderwijs daarentegen kan je geen categorie uitsluiten. Het verschil? Het ene is je privacy, het ander niet. Het is evenwel de wet die de grenzen van de privacy bepaalt. Zo kom je bij de interessante discussie rond de privéclub.”

voor een man of vrouw te stemmen zoals hij wenst en de samenstelling van het parlement wordt nog steeds bepaald door de kiezer, zonder dat de pariteit hierbij wordt vereist.”

“Bij dit soort zaken moet je nadenken over wat je eigenlijk wilt en hoe je de maatschappij ziet. Zo is taalaanhorigheid zeer belangrijk bij ons. In sommige onderhandelingen heeft men meer vertrouwen in een Vlaming van een andere partij dan in een Franstalige van dezelfde politieke familie. Maar hebben we ook liever een vrouw van een andere partij dan een man van de eigen partij? Het lijkt mij niet dat we dat punt hebben bereikt.”

“ In sommige onderhandelingen heeft men meer vertrouwen in een Vlaming van een andere partij dan in een Franstalige van dezelfde politieke familie. Maar hebben we ook liever een vrouw van een andere partij dan een man van de eigen partij?

“Het criterium is daarbij belangrijk: is competentie het alleenzaligmakend criterium? Of is ook representativiteit verantwoord, zoals in de politiek? Een regering stel je niet samen op basis van een vergelijkend examen, maar op basis van vertrouwen en representativiteit. Dat is evident, ook voor het parlement. Je kan dat doortrekken naar de publieke sector, de ambtenarij en de diplomatie. Wij Belgen aanvaarden de taalpariteit in de diplomatie en de magistratuur als vanzelfsprekend. Er is een tijd geweest dat sommigen zeiden: ja maar, het moeten toch in de eerste plaats competente mensen zijn? Die tijd is voorbij. Natuurlijk moet iedereen competent zijn, maar in die domeinen moet ook een evenwicht zijn. We aanvaarden dus representativiteit. In de privésector ligt dat natuurlijk moeilijker.”

“Ook delicaat is de vraag of we de proportionaliteit, die we aanvaarden voor de taal, ook voor het geslacht moeten aanvaarden, zoals de politiek in zekere mate heeft ingevoerd. Het hangt een beetje af van hoe belangrijk je die tweedeling vindt voor die aangelegenheid.”

Is er dan iets mis met de manier waarop beide geslachten op de kieslijsten vertegenwoordigd moeten zijn?

Marc Bossuyt: “De kiezer heeft nog altijd het recht om

Hoe kijkt u dan aan tegen de gegarandeerde vertegenwoordiging van Vlamingen in de Brusselse instellingen? Is dat een te verantwoorden positieve discriminatie?

Marc Bossuyt: “Bescherming van minderheden en van mensenrechten zijn twee verschillende zaken. De best beschermde minderheid in ons land zijn de Duitstaligen: die hebben een eigen regering, een eigen parlement, eigen scholen, een eigen rechtbank, enzovoort. Maar er zijn wel meer Marokkanen in België dan Duitstaligen. Moeten we dus ook een eigen regering geven aan de Marokkaanse minderheid? Is dat een minderheid die in België op dezelfde wijze moet worden beschermd? Ik denk het niet. De waarborgen voor de Duitstaligen en ook voor de Vlamingen in Brussel zijn nu eenmaal specifieke kenmerken van België als federale staat, die steunt op historisch gegroeide evenwichten en akkoorden.”

“Positieve discriminatie is voor mij een *contradictio in terminis*: het is het één of het is het ander. Ofwel is het onderscheid positief en dan is het geen discriminatie, ofwel is het discriminerend en dan kan het niet positief zijn. Daarom wordt in Amerika gesproken over *affirmative action*.

Positieve actie kan verantwoord en soms zelfs noodzakelijk zijn, maar dat wil niet zeggen dat om het even welke

Wie is Marc Bossuyt?

Marc Bossuyt behaalde in 1968 zijn doctoraat in de Rechten aan de Rijksuniversiteit Gent. Hij vervolgde zijn studies in Bologna, in Straatsburg en in Genève, aan het prestigieuze Institut Universitaire de Hautes Etudes Internationales, waar hij in 1975 *docteur en sciences politiques* werd met een proefschrift *L'interdiction de la discrimination dans le droit international des droits de l'homme*.

Van 1977 tot 2007 was hij verbonden aan de Universiteit Antwerpen, waar hij 'Volkenrecht en volkenrechtelijke instellingen' doceerde. Het internationaal recht en de mensenrechtenbescherming lieten hem niet los, noch academisch noch in de concrete praktijk. Hij was onder meer lid en voorzitter van de VN-Commissie mensenrechten en lid van het VN-Comité rassendiscriminatie. In België was hij commissaris-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (1987-1997) en rechter (sinds 1997) in het Grondwettelijk Hof, waarvan hij sinds 2007 Nederlandstalig voorzitter is.

Baanbrekend werk

"Dit is het eerste eredoctoraat dat de faculteit Rechten kan uitreiken. Met het thema van dit jaar, gelijkheid/ongelijkheid en verscheidenheid in de samenleving, en met de onderzoeksfocus die de faculteit Rechten legt op overheid en recht, kwamen we al snel uit bij de eerste voorzitter van het Grondwettelijk Hof. Hij heeft bovendien baanbrekend werk geleverd op het vlak van diversiteit, meer bepaald in verband met het verbod op discriminatie", legt professor Gunter Maes uit.

"Mijn academisch werk heeft het mogelijk gemaakt al het andere te doen: mijn werk bij de VN, bij het vluchtelingencommissariaat en bij het Grondwettelijk Hof, het *antidiscriminatiehof* bij uitstek. Het hangt allemaal samen", voegt Marc Bossuyt daaraan toe.

Eredoctoraat op voordracht van de faculteit Rechten
Promotor: professor Gunter Maes

Gunter Maes en Marc Bossuyt: "We moeten heel behoedzaam omgaan met het begrip discriminatie."

maatregel niet discriminerend is, omdat de nagestreefde doelstelling goed is. De vraag blijft: is het criterium van onderscheid wel relevant voor de aangelegenheid waarin het onderscheid wordt gemaakt?"

U maant rechters, zoals uzelf, aan tot bescheidenheid. Waarom?

Marc Bossuyt: "Het gaat in het bijzonder om grondwettelijke rechters, zoals bij ons het Grondwettelijk Hof en

Rechters moeten zich zeer terughoudend opstellen, want de fundamentele politieke keuzes in de maatschappij maakt nog altijd de wetgever.

"Als je aan een universiteit in het professorenkorps 50 procent mannen en 50 procent vrouwen wilt, of ze nu een doctoraat hebben of niet, dan ben je totaal verkeerd bezig, want bij benoemingen aan de universiteit is de competentie de enige doorslaggevende factor is. Een stap verder is: wat bij gelijke competentie – wat je trouwens heel moeilijk kan vaststellen. Mag je dan voorrang geven aan de categorie die ondervetegenwoordigd is, omdat het voor de studenten beter is dat ze met een gediversifieerd professorenkorps in aanraking komen? Ja, dat gaat. In het andere geval ben je aan het discrimineren."

de Europese rechters, in Luxemburg en Straatsburg. Dat zijn rechters die wetten strijdig mogen verklaren met hogere normen."

"Daarom komt het ons toe behoedzaam en voorzichtig op te treden. We moeten ons terughoudend opstellen, want het maken van fundamentele politieke keuzes in de maatschappij komt de wetgever toe. Hij draagt daar de verantwoordelijkheid voor. Als het slecht afloopt, zal hij ook de rekening betalen bij verkiezingen – wij niet. Slechts wanneer het flagrant is, mogen we tussenkomen. Een manifeste discriminatie mogen we niet toelaten, dan moeten we wie wordt gediscrimineerd beschermen tegen wie discrimineert."

Het Grondwettelijk Hof heeft een stevige werklast. Heeft dat te maken met de kwaliteit van het wetgevend werk, zoals al eens gesuggereerd wordt? Zijn politici slordig?

Marc Bossuyt: "Niet elke schending die we vaststellen, moet je interpreteren als een kaakslag voor de wetgever. Wij bekijken alles met een vergrootglas. Mathematisch stellen we veel schendingen vast, maar vaak betreffen die niet al te belangrijke zaken. Soms wordt maar één zin of één woord vernietigd. De meeste arresten zijn bovendien *self executing* – de kwestie BHV is trouwens daar een uitzondering op – waardoor het probleem meteen is opgelost.

Negentig procent van het werk van ons hof bestaat echter uit het mensenrechtencontentieux en betreft dus rechten en vrijheden. Er komt nauwelijks een verzoekschrift binnen waarin geen discriminatie wordt aangeklaagd."

Gunter Maes: "Dat noem ik de Calimero-samenleving. We moeten behoedzaam omgaan met het begrip discriminatie. Als het begrip erodeert, bestaat het risico immers dat je een daadwerkelijke discriminatie op één lijn zet met alle andere gevallen."

Marc Bossuyt: "Een echte discriminatie is dus wel iets ergs, hé. Soms bezondigt men zich aan het vaststellen van discriminaties die je bezwaarlijk erg kan noemen. Als je een brief krijgt van de belastingen, waarop je binnen de maand moet reageren, dan wordt dat berekend vanaf de datum dat die werd verstuurd, niet wanneer hij ontvangen werd. Dan is dat een discriminatie van een dag of twee, drie!"

Komen er in ons land nog wel ernstige gevallen van discriminatie voor? Of is dat toch vooral iets voor de rest van de wereld?

Marc Bossuyt: "Zeventien jaar terug heeft het hof zich uitgesproken over het onderscheid tussen arbeiders en bedienden. Het arrest ging ervan uit dat dat onderscheid historisch was gegroeid en vandaag niet meer gerechtvaardigd is, maar het aanvaardde ook dat je dit niet van vandaag op morgen uit de wereld helpt. Intussen zijn we wel zeventien jaar verder..."

"Er is natuurlijk een wereld van verschil. Toen ik 25

jaar geleden in Burundi doceerde, bestudeerden we de bescherming van de mensenrechten: vijftien dagen VN en vijftien dagen Straatsburg. De eerste vijftien dagen deden ze heel enthousiast mee: foltering, executies, verdwijningen, genocide... daar konden ze zich iets bij voorstellen. Bij Straatsburg ging het over transseksuelen, of over het feit dat een substituut een paraaf had gezet op een document en achteraf in dezelfde zaak als rechter was opgetreden. Zijn dat jullie mensenrechten, vroegen ze. Dat willen we helemaal niet! Daarmee wil ik niet zeggen dat alle mensenrechten bij ons luxeproblemen zijn, maar het was wel een interessante ervaring."

Grondwettelijk Hof

Marc Bossuyt behaalde in 1968 zijn doctoraat in de Rechten aan de Rijksuniversiteit Gent. Hij vervolgde zijn studies in Bologna, in Straatsburg en in Genève, aan het prestigieuze Institut Universitaire de Hautes Etudes Internationales, waar hij in 1975 *docteur en sciences politiques* werd met een proefschrift *L'interdiction de la discrimination dans le droit international des droits de l'homme*.

Marc Bossuyt is de Nederlandstalige voorzitter van het Grondwettelijk Hof, een rechtscollege met twaalf rechters die erover waken of de wetgevers in België de grondwet niet schenden. Het kan wetten, decreten en ordonnances vernietigen en schorsen.

De voorloper van het Grondwettelijk Hof was het Arbitragehof, opgericht in 1980, bij de omvorming van België tot een federale staat. Het Arbitragehof kreeg die benaming vanwege zijn oorspronkelijke opdracht als scheidsrechter tussen de diverse wetgevers van de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten.

De benaming Grondwettelijk Hof, sinds mei 2007, stemt beter overeen met de werkelijke bevoegdheden van dit rechtscollege, die gaandeweg werden uitgebreid met de toetsing van wetten, decreten en ordonnances aan Titel II van de Grondwet (over de rechten en vrijheden van de Belgen) en aan de artikelen 170 en 172 (wettigheid en gelijkheid van belastingen) en 191 (bescherming voor vreemdelingen).

Prinses Mathilde is 'onderzoeker voor één dag'

Prinses Mathilde nam op 16 juni 2011 deel aan de ontmoetingsdag 'Onderzoeker voor één dag' georganiseerd door het MS-Netwerk Limburg.

MS-patiënten en onderzoekers gingen met elkaar in dialoog en voerden proefjes uit in het labo. Prinses Mathilde nam zeer geïnteresseerd deel aan deze labo- en andere activiteiten en toverde een glimlach op de gezichten van de patiënten.

Fundamenteel onderzoek

Binnen het Biomedisch onderzoeksinstituut (BIOMED) van Universiteit Hasselt wordt er onderzoek gedaan naar multiple sclerose (MS), een slopende ziekte die onder meer leidt tot verlamming.

Helaas is de oorzaak van de ziekte tot op dit ogenblik nog niet gekend. Wel is duidelijk dat zowel genetische- als omgevingsfactoren hierin een rol spelen. Hoewel de aandoening nog niet kan worden genezen, zijn er al verschillende soorten medicijnen op de markt die het leven van de patiënten een stuk aangenaamer kunnen maken door de ziekteprocessen te onderdrukken.

Professor Piet Stinissen, decaan faculteit Geneeskunde, legt uit: "Binnen het Biomedisch Onderzoeksinstituut (BIOMED) van UHasselt onderzoeken we hoe het immuunsysteem wordt geactiveerd en gereguleerd bij zowel gezonde individuen als MS-patiënten. Daarnaast worden nieuwe ziektemerkers opgespoord en bestuderen we hoe bepaalde cellen in de hersenen worden aangetast. We onderzoeken ook hoe we aangetaste cellen kunnen herstellen en hoe we via verschillende modellen deze aantasting kunnen vermijden."

Om het MS-onderzoek verder uit te bouwen, heeft BIOMED de krachten gebundeld met het onderzoeksinstituut REVAL van de Provinciale Hogeschool Limburg (PHL) en met het Revalidatie en MS Centrum Overpelt, waaruit het MS-Netwerk Limburg is ontstaan. Dit netwerk is inmiddels uitgegroeid tot de grootste MS-onderzoekspool in de Benelux.

Contact patiënten-onderzoekers

Eenmaal per jaar wordt vanuit het MS-netwerk een activiteit voor de zorgverleners en MS-patiënten georganiseerd. Zo was in 2009 'MS rond de tafel' een groot succes. Decaan Piet Stinissen zegt: "Tijdens dit initiatief kregen MS-patiënten de kans om rechtstreeks contact te leggen met de onderzoekers en zo een antwoord te krijgen op al hun vragen. Ook voor de onderzoekers was dit een hele ervaring. Dankzij deze contacten kunnen we niet alleen het onderzoek beter oriënteren, maar krijgen we ook een realistischer beeld van de huidige behandelingsmethoden."

Dit jaar ging MS-Netwerk Limburg nog een stapje verder. Professor Stinissen vertelt: "MS-patiënten mochten voor één dag de rollen eens omdraaien en zelf actief bijdragen aan het MS-onderzoek."

Enthousiaste prinses

"Prinses Mathilde is ingegaan op onze uitnodiging om deel te nemen aan deze activiteiten. Haar aanwezigheid heeft de MS-patiënten duidelijk een hart onder de riem gestoken. Alle patiënten reageerden bijzonder positief op de interesse vanwege de prinses. Sommigen waren een beetje verbaasd dat ze zoveel wist over het ziekteproces bij MS."

Samen met 93 MS-patiënten, 40 zorgverleners en 53 onderzoekers bestudeerde Prinses Mathilde de cellen van het immuunsysteem onder de microscoop. Ze isoleerde DNA uit witte bloedcellen en ze nam deel aan revalidatietesten en -technieken, uitgevoerd door onderzoekers. Ze nam uitgebreid de tijd om met patiënten en onderzoekers een babbeltje te slaan.

Ondernemersuniversiteit helpt bedrijven groeien

Universiteit Hasselt en de Club voor Eigenaars-Ondernemers in Limburg (C.E.O.-Limburg) slaan vanaf september de handen in elkaar. Met de oprichting van de Ondernemersuniversiteit willen ze kennis en inzicht bij elkaar verwerven om zo beter door te groeien.

“Veel eigenaars-ondernemers weten wel hoe ze hun bedrijf moeten leiden, maar het ontbreekt hen meestal aan tijd om zich uitgebreid bij te scholen en voldoende te groeien”, zegt Matty Zadnikar, voorzitter van C.E.O.

Daarom zullen honderd leden van de club vanaf september op regelmatige basis samen zitten met professoren van UHasselt.

UHasselt neemt daarbij de rol van ‘moderator’ op. “Niet dat we de absolute waarheid in pacht hebben over de beste oplossingen voor ondernemers, maar we kunnen wel het juiste platform creëren”, zegt Piet Pauwels, decaan van de faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen.

De vier thema’s die in eerste instantie werden gekozen, zijn: strategisch innoveren, marketing en communicatie, ambassadeurs (familiebedrijven en oud-ondernemers) en jonge eigenaars-ondernemers.

www.uhasselt.be/ondernemersuniversiteit

Annemarie Draye is nieuwe decaan rechten

De Raad van Bestuur heeft op 10 mei 2011 professor Gunter Maes – op eigen vraag en wegens gezondheidsredenen – ontheven van zijn mandaat als decaan van de faculteit Rechten in oprichting. Daarop werd professor Annemarie Draye met onmiddellijke ingang aangesteld als decaan ad interim.

De faculteit zal de komende jaren worden bestuurd als een team, waarbij elk teamlid een bepaalde verantwoordelijkheid en beleidstaak op zich zal nemen. Zo wordt decaan Annemarie Draye belast met de implementatie van de master. Samen met de opleidingsdirecteur, professor Petra Foubert, zal zij het onderzoek van de faculteit helpen uitbouwen. Professor Johan Ackaert wordt als vicedecaan vooral verantwoordelijk voor personeelsaangelegenheden, terwijl professor Nan Torfs de rol krijgt van ‘coördinator rechtsbibliotheek’. Emeritus professor Harry Martens blijft voorzitter van het gezamenlijk opleidingsbestuur met de K.U.Leuven en de Universiteit Maastricht.

Deze overgangsregeling blijft alleszins van kracht tot 31 augustus 2012. Op dat ogenblik eindigt de overgangperiode waarin de faculteit ‘in oprichting’ is. In de loop van het volgende academiejaar wordt dan geëvalueerd of deze bijzondere overgangperiode al dan niet dient verlengd te worden.

KORTnieuws

Erevoorzitter Jules Knapen overleden

Op 9 april 2011 is UHasselt-erevoorzitter Jules Knapen overleden. Hij werd 86 jaar.

Jules Knapen was een gelukkig echtgenoot, vader, grootvader en overgrootvader. Jarenlang was hij medisch directeur van het PZ Sancta Maria te Sint-Truiden. Van oktober 1980 tot september 1996 was hij voorzitter van Universiteit Hasselt. Nadien was hij nog een tiental jaren voorzitter van de Seniorenuniversiteit.

Als hulde aan deze verdienstelijke voorzitter werd door UHasselt een leerstoel Medische Ethiek ingesteld. Deze leerstoel zou niet de naam Jules Knapen dragen, als de invulling ervan niet atypisch zou worden. Geen jaarlijkse gasttitularis, wel een reeks lezingen door gerenommeerde academici en praktijkdeskundigen. De dag nadien volgt een bespreking met studenten en artsen. Voor de geneeskundestudenten is deze aanpak telkens een interessante ervaring.

KORTnieuws

Limburgs Sportmedisch Adviescentrum adlon is open

Op 19 mei 2011 werd op de universitaire campus Diepenbeek het Limburgs Sportmedisch Adviescentrum officieel geopend.

Dit gebeurde in aanwezigheid van onder meer gouverneur Herman Reynders. Initiatiefnemers zijn professor Bert Op 't Eijnde, dr. Stijn Indeherberge en het Revalidatie- en MS Centrum Overpelt.

Het Limburgs Sportmedisch Adviescentrum, kortweg adlon, is een professioneel test-, advies- en begeleidingscentrum voor sporters die hun prestaties op wetenschappelijke basis willen optimaliseren. Het centrum richt zich zowel tot amateur- als professionele sporters uit de meest uiteenlopende disciplines. Ook sporters met beperkingen (G-sport) kunnen bij adlon terecht.

Adlon verleent:

- Sportgeneeskundig advies
- Sportmedische testen
- Sportmedische bijscholing en voordrachten

www.adlon.be

UHasselt opent faculteitsgebouw rechten in Hasseltse binnenstad

Hasselt – 29 maart 2011. Met de onthulling van een gedenksteen met opschrift 'Justice is Truth in Action' is de officiële opening van het faculteitsgebouw rechten van UHasselt in de Hasseltse binnenstad een feit.

De gedenksteen is een miniatuurversie van het karaktervolle, waaivormig gebouw en ook het citaat van Benjamin Disraeli is niet toevallig gekozen. "Het symboliseert onze rechtenopleiding als een dynamische wetenschap die *mee-denkt* en *mee-evalueert* met mens en maatschappij", aldus beheerder Marie-Paule Jacobs.

Mijlpaal

De rector omschreef de opening van het nieuwe gebouw als een mijlpaal in de geschiedenis van UHasselt. Luc De Schepper: "Hier en daar werd er aan getwijfeld of het realistisch was toen de UHasselt in 2004, in het kader van het Limburgplan, het idee naar voren bracht om een nieuwe rechtenfaculteit op te richten. Maar velen in Limburg – zeer velen – hebben zich met enthousiasme achter dit plan geschaard. Dankzij de inzet van velen is het ook gelukt: in 2008 ging de bacheloropleiding rechten van start in een samenwerkingsverband met Universiteit Maastricht en K.U.Leuven. En vanaf volgend academiejaar kunnen we nu ook de master aanbieden."

Ook voor de stad Hasselt was het een belangrijke dag. Burgemeester Hilde Claes gaf aan dat de stad al enkele jaren reikhalzend uitkijkt naar de komst van de unief. Hilde Claes: "De komende jaren gaan we ons beleid nóg meer afstemmen op studenten. We willen dat de studenten integraal deel zullen uitmaken van onze stad; dat ze zich hier écht thuis zullen voelen. Ik ben ervan overtuigd dat Hasselt zeer goed zal gedijen als *nieuwste* universiteitsstad."

Labo

Minister Jo Vandeurzen benadrukte in zijn toespraak dat we als Limburgers fier mogen zijn op dit project dat we met zijn allen *samen* gerealiseerd hebben. "De opening

van dit gebouw is de apotheose van een enorm gedurfd project waarvoor alle Limburgers hebben samengewerkt", aldus de minister. "Dankzij het brede maatschappelijke draagvlak dat we gecreëerd hebben, hebben we stenen in de rivier kunnen verleggen. En daarop mogen we terecht fier zijn." Jo Vandeurzen riep UHasselt op om in de nabije toekomst ook te excelleren op het vlak van de hervorming van justitie. Minister Vandeurzen: "Ik hoop dat deze faculteit rechten de komende maanden een heus *labo* zal zijn om de hervormingen binnen justitie voor te bereiden en mogelijk te maken. Die hervormingen zullen immers moeten geplaatst worden in een Europese en internationale context. De Hasseltse faculteit rechten kan daarin zeker een pioniersrol spelen."

Toekomst

Ook minister Ingrid Lieten uitte haar tevredenheid over de perfect geoliede samenwerking tussen Limburg en Brussel. "De opstart van deze nieuwe opleiding is enkel mogelijk geweest dankzij de financiering met Limburgse middelen. Dat mogen we nooit vergeten," aldus minister Lieten. "Als minister van innovatie ben ik er zeker van dat de rechtenopleiding in goede handen is bij UHasselt. Onze Limburgse universiteit zorgt uitermate efficiënt voor de kennisontwikkeling van onze provincie. Als minister van innovatie ben ik goedgeplaatst om te zeggen dat Universiteit Hasselt dat ook al doet op het vlak van life sciences, cleantech en zuinige energie. Kortom: onze unief zet in op de toekomst van en voor Limburg."

Gouverneur Herman Reynders was vanaf het eerste uur betrokken bij de ontwikkeling van het 'rechtendossier' én met de komst van de UHasselt naar Hasselt. Hij charmeerde dan ook alle aanwezigen met zijn slotwoorden dat "samenhorigheid in Limburg van het allergrootste belang is voor de vooruitgang van onze provincie. Dit moeilijke dossier, dat bijzonder mooi is afgerond, is daarvan het beste bewijs."

Uniek grootschalig onderzoek bij ruim 2000 ouderen met kanker

Onderzoekers van de UHasselt, het Hasseltse Jessa Ziekenhuis, het Ziekenhuis Oost-Limburg, de Limburgse Kankerstichting (LIKAS), de K.U.Leuven en de Universiteit Maastricht gaan de volgende drie jaren nauw samenwerken om meer kennis te ontwikkelen over kanker bij ouderen.

Eind maart keurde het Interregprogramma voor de grensregio Vlaanderen-Nederland het project 'Ouderen en kanker' definitief goed. De totale subsidiabele kosten bedragen 912.505,95

euro met een Europese Interreg-bijdrage van 456.252,97 euro. Daarnaast wordt het project additioneel gefinancierd door beide Limburgen. Voor de voorbereiding van het project kon het project rekenen op de ondersteuning van Life-TechLimburg, het platform dat instaat voor de ontwikkeling van de Limburgse lifesciencesector. Het project werd op 3 mei 2011 officieel gelanceerd.

In de grensregio Vlaanderen-Nederland zijn er een aantal zorg- en onderzoekscentra met expertise rond kanker bij ouderen. Dit is een sterk groeiend onderzoeksdomein, aangezien het aantal oudere mensen met kanker snel toeneemt. In Limburg zijn zes van iedere zeven nieuwe kankerpatiënten ouder dan 50 op het ogenblik van de diagnose en drie van iedere zeven zijn ouder dan 70.

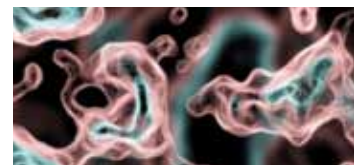
Ondanks het frequent voorkomen van kanker bij ouderen is er nog weinig wetenschappelijk on-

Resistentie voor antibiotica blijft onderschat probleem

Door overmatig en onoordeelkundig gebruik van antibiotica dreigen steeds meer bacteriën resistent te worden tegen antibiotica. Bovendien komen er amper nog nieuwe antibiotica op de markt.

Jaarlijks sterven in Europa alleen al 25.000 patiënten aan een antibiotica-resistente bacterie en het probleem neemt nog toe. Met een publicatie in The Lancet, een toonaangevend wetenschappelijk tijdschrift op wereldniveau, luiden een aantal vooraanstaande dokters en wetenschappers uit alle continenten de alarmbel.

Eén van de auteurs is prof. dr. Inge Gyssens, als infectiologe verbonden aan het Jessa Ziekenhuis, de faculteit Geneeskunde van de Universiteit Hasselt en de Radboud Universiteit Nijmegen. "Het is vijf over twaalf," zegt prof. dr. Inge Gyssens. "Antibiotica hebben

in de loop der tijd vele miljoenen mensenlevens gered. Het zijn schitterende geneesmiddelen. Maar door overmatig gebruik zien we antibiotica-resistente bacteriën steeds verder terrein winnen. Voor een aantal patiënten met een dergelijke infectie is er geen enkel alternatief meer voor handen. Bovendien doet de industrie weinig investeringen in onderzoek naar nieuwe antibiotica omdat de winstmarges te klein zijn. Het probleem neemt stilaan dramatische vormen aan, en er gebeurt te weinig."

Naar aanleiding van de voorbije Wereldgezondheidsdag is de World Health Organisation (WHO) gestart met een nieuwe campagne om opiniema-

Jaarverslag 2010

LifeTechLimburg: Limburgse Life Sciences stevig op de kaart!

derzoek verricht naar de specifieke gevolgen van de diagnose en de daaropvolgende therapie bij deze specifieke populatie. Ook is er nog weinig geweten over de effecten van de diagnose op de levenskwaliteit bij ouderen. Dankzij het nieuwe project 'KLIMOP' (Kanker bij LIMburgse Ouderen Project) wordt deze expertise voor de eerste keer in een grensoverschrijdende context gebundeld.

"Het onderzoek waar meer dan 2000 patiënten aan zullen deelnemen is zeer uniek en zal leiden tot nieuwe inzichten", zegt prof. dr. Frank Buntinx, projectverantwoordelijke (LIKAS en K.U.Leuven). "Het doel van het project is het verbeteren van de expertise en de optimalisering van de zorg voor oudere kankerpatiënten. Dankzij de samenwerking met diverse onderzoekscentra uit de grensregio Vlaanderen-Nederland kunnen we onze kennis en ervaring over kankeronderzoek bundelen om zo de kwaliteit van de zorg te verhogen".

Einde mei verscheen de eerste editie van het jaarverslag van LifeTechLimburg, de clusterorganisatie voor de ontwikkeling van de regionale lifesciencesector.

Bijzondere aandacht gaat hierbij naar de biomedische life sciences, medische technologie en innovatie in de gezondheidszorg. Dit zijn kennisintensieve domeinen die belangrijk zijn voor de groei van onze economie én een betere gezondheidszorg.

Als jonge organisatie reikt LifeTechLimburg bedrijven en organisaties de hand om vragen met betrekking tot financiering, infrastructuur, onderzoek en netwerken & promotie mee op te lossen. Ze werkt hiervoor samen met haar partners de Provincie Limburg, LRM, de POM, Universiteit Hasselt en de drie Limburgse Hogescholen (Xios, PHL, KHLim), de ziekenhuizen Jessa en ZOL, het Innovatiecentrum Limburg en het Agentschap Ondernemen.

In 2010 werden een aantal belangrijke successen geboekt in de realisatie van het 'Life Sciences Actieplan', het masterplan dat inzet op de regionale ontwikkeling van de life sciences in onze regio. Deze successen zoals de versterking van de regionale life sciences (kennis)cluster, de officiële ingebruikname van BioVille, de Limburgse life sciences incubator en de verdere uitbouw van LifeTechLimburg als platformorganisatie worden mooi geïllustreerd in dit jaarverslag.

www.lifetechlimburg.be

kers en politici te wijzen op de ernst van het probleem. Ze stellen onder meer ook materialen en richtlijnen ter beschikking om tot een doelmatiger antibioticabeleid te komen. Ook hier heeft prof. dr. Inge Gyssens aan meegewerkt. "Het is noodzakelijk om een rationeel gebruik van antimicrobiële geneesmiddelen te promoten en vast te leggen in een aantal afspraken. Antibiotica worden nog te vaak verkeerd gebruikt: voor een te lange periode, in de verkeerde dosis of voor een niet-bacteriële ziekte. Dit werkt resistentie in de hand. Ook moeten toekomstige artsen tijdens hun opleiding bewust worden gemaakt van deze grote uitdagingen," zegt de infectiologe die infec-

tieziekten doceert aan de UHasselt. "Daarnaast is het erg belangrijk om te blijven investeren in de zoektocht naar nieuwe geneesmiddelen."

"Alleen door op structurele wijze aan het probleem te werken, kun je tot resultaten komen. Wereldwijd is er een groot ondeskundig gebruik bij (landbouw)dieren. Ook patiënten, huisartsen en specialisten in ziekenhuizen moeten de verantwoordelijkheid opnemen om niet onnodig antibiotica te willen gebruiken of voor te schrijven. Zo wordt in het Jessa Ziekenhuis al jaren gewerkt aan een goed antibioticabeleid door de klinisch biologen in samenwerking met de dienst infectiologie en de dienst ziekenhuishygiëne. We kunnen in vergelijking met de sector goede resultaten voorleggen, maar het kan nog steeds beter."

Koen Vanmechelen lanceert Open University of Diversity

Op de 54ste Biënnale van Venetië verrast de kunstenaar Koen Vanmechelen momenteel met een interactieve expo rond bioculturele diversiteit. Centraal staat het resultaat van zijn 15de kippenkruising: De Mechelse Fayoumi. Tot 8 juli 2011 werd op de agora van UHasselt een link gelegd met 'Nato a Venezia'.

De installatie 'Nato a Venezia' is een deel van Vanmechelens wereldbekende Cosmopolitan Chicken Project (CCP), met als tools de kip en het ei (mens en universum) en als centrale thema bioculturele diversiteit. Het CCP is een 'crossbreeding-in-progress' met kippen van verschillende landen, die al meer dan een decennium bezig is.

Koen Vanmechelen heeft daarnaast ook enkele wetenschappers en studenten uitgenodigd om drie open studies uit te voeren. Deze projecten hebben op een of andere manier te maken met diversiteit. Ze zijn in *real time* te bezoeken door het publiek, dat tevens actief deelneemt aan deze studies.

Variatie in gezichtssymmetrie

Op uitnodiging van haar eredoctor Koen Vanmechelen participeert ook UHasselt met twee studies aan de diversiteitsinstallatie in het Palazzo Loredan. Een eerste onderzoek wordt gecoördineerd door Piet Stinissen en Jean Manca namens de faculteiten Geneeskunde en Wetenschappen van de UHasselt. Hun team verricht een studie naar de correlatie tussen fenotype (biologische diversiteit) en genetische diversiteit door variatie in gezichtssymmetrie te bestuderen bij bezoekers van de tentoonstelling.

Biologen van de UHasselt onder leiding van Tom Artois en Natalie Beenaerts onderzoeken gelijkenissen en verschillen bij een populatie platwormen uit Venetië met die van het Nationaal Park Hoge Kempen in België. Nationaal Park Hoge Kempen, met als directeur Ignace Schops, tevens winnaar van de Goldman Environmental prijs 2008 is het grootste bos- en natuurreservaat in Vlaanderen. Doel van het onderzoek is het in kaart brengen van de (verborgen) biologische en genetische diversiteit in deze populaties.

Nieuwe platworm ontdekt

Professor Jean Manca: "Na enkele dagen intensief veldonderzoek hebben onze biologen een nieuwe soort platworm, afkomstig uit de kanalen van Venetië, ontdekt. Voor de wetenschappen is dit een bijzondere gebeurtenis. Enerzijds omdat dit aantoonde dat ook in dichtbevolkt gebied nog nieuwe diersoorten kunnen worden ontdekt. Anderzijds omdat er in het kader van biodiversiteit nog vele soorten onbeschreven zijn."

"We hebben de platworm een heel bijzondere naam gegeven: *Trigonostomum Vanmecheleni*", vertelt professor Manca.

"Deze platworm is belangrijk voor biologen, omdat hij onderaan aan de voedselketen staat. Maar de worm is ook belangrijk in toxicologisch onderzoek en in stamcelonderzoek, omdat de wormpjes zeer veel stamcellen bevatten. Misschien kan deze nieuwe soort wel dienen voor een krachtige stamceltherapie. We zullen nu verder onderzoek moeten voeren en het dier moeten beschrijven."

Start van Open University of Diversity

Samen met het onderzoek van Ines Dewulf (studente kunsthistoriek) naar het maatschappelijk draagvlak en de consequenties van de filosofie die Vanmechelens CCP schraagt, vormen de studies van UHasselt de concrete start van Koen Vanmechelens Open University of Diversity. Koen Vanmechelen zegt: "Bevruchting komt steeds van buitenaf, we moeten mensen uit verschillende disciplines bij elkaar brengen en ruimte maken voor kruisbestuivingen. Pas dan kan echte kennis ontstaan."

www.ccrp.be/nato-a-venezia/

Universiteit Hasselt Magazine is het infoblad van de Universiteit Hasselt. Het verschijnt viermaal per jaar en is gratis voor alle geïnteresseerden in universitair onderwijs en onderzoek. Universiteit Hasselt Magazine is de opvolger van het LUC-Nieuws (1981-2005).

Colofon

Redactie

Anja Otte
Ingrid Vrancken

Eindredactie

Ingrid Vrancken | Communicatieverantwoordelijke UHasselt

Vormgeving

Dave Bosmans | Grafisch medewerker UHasselt

Foto's

Marc Withofs | Fotograaf UHasselt

Druk

Drukkerij Profeeling | Beringen

Verantwoordelijke uitgever

Marie-Paule Jacobs | Beheerder UHasselt

universiteit
▶▶ hasselt

UNIVERSITEIT VAN DE TOEKOMST

LAATSTE **INFODAG** 2011

WANNEER?

maandag 22 augustus van 14.00 tot 17.30 uur

CAMPUS DIEPENBEEK · AGORALAAN GEBOUW D · 3590 DIEPENBEEK · WWW.UHASSELT.BE